

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้: กรณีศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษามหาสารคาม

โดย

ชนาธิป	พรกุล
ทิตนา	แซมมณี
พิมพ์พันธ์	เดชะคุปต์
วรวรรณ	เหมชะญาติ
อรชา	ตุล นันท์

โครงการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและทบทวนองค์ความรู้
สำหรับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทั้งระบบโรงเรียน
สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

การพัฒนาระบบการเรียนรู้: กรณีศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษามหาสารคาม

โดย

ชนาธิป	พรกุล
ทิตนา	แซมมณี
พิมพ์พันธ์	เดชะคุปต์
วรวรรณ	เหมชะญาติ
อรชา	ตุล นันท์

วันที่.....
เลขทะเบียน.....
เลขเรียกหนังสือ.....

โครงการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและทบทวนองค์ความรู้
สำหรับการพัฒนาระบบการเรียนรู้ทั้งระบบโรงเรียน
ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
ชั้น 4 อาคาร เอส เค็ม ทาวเวอร์
เลขที่ 979/17-21 ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน
เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400
โทร. 298-0455 โทรสาร 298-0476
Home page : <http://www.trf.or.th>
E-mail : trf-info@trf.or.th

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้: กรณีศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษามหาสารคาม

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชนาธิป	พรกุล
รองศาสตราจารย์ ดร. ทิศนา	แหลมมณี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิมพ์พันธ์	เดชะคุปต์
อาจารย์ ดร.วรวรรณ	เหมชะญาติ
อาจารย์ ดร.อรชา	ตุลนันท์

ผู้เก็บข้อมูล

รองศาสตราจารย์ ดร. เรียม	ศรีทอง
อาจารย์ ดร. ศุภวรรณ	เล็กวิไล
อาจารย์ ชัยวัฒน์	สุทธิรัตน์

“โครงการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและทบทวนองค์ความรู้
สำหรับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทั้งระบบโรงเรียน
ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
สนับสนุนโดย
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว)”

คำนำ

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นโครงการย่อยของโครงการวิจัยหลักเรื่อง “ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียน : การศึกษาพหุกรณี” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มโรงเรียนที่ได้มีการดำเนินการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และประสบความสำเร็จไปแล้วในระดับหนึ่ง กับกลุ่มโรงเรียนปกติซึ่งยังดำเนินการจัดการเรียนการสอนไปตามปกติที่เคยทำมา ยังไม่มีการดำเนินการพัฒนาที่ชัดเจน หรืออาจมีความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลง แต่ยังไม่เกิดผลสำเร็จที่เห็นได้ชัดเจนเพียงพอ การศึกษาพหุกรณีนี้มุ่งให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับยุทธวิธีการเปลี่ยนแปลงและกระบวนการสำคัญๆ ที่สามารถใช้ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จ รวมทั้งปัญหา / อุปสรรคและความต้องการต่างๆ ของโรงเรียน เพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ได้นำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อไป

คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกโรงเรียนในกลุ่มแรกเพื่อศึกษาเป็นรายกรณี (case study) ได้จำนวน 7 โรงเรียน และโรงเรียนในกลุ่มที่ 2 จำนวน 4 โรงเรียน โดยได้รับข้อมูล ความร่วมมือและคำแนะนำจากหน่วยงานต้นสังกัดเป็นอย่างดี ซึ่งคณะผู้วิจัยขอขอบคุณในความอนุเคราะห์ของท่านเป็นอย่างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คณะผู้วิจัยขอขอบคุณโรงเรียน / สถานศึกษาทั้ง 11 แห่ง ที่ได้อนุญาตให้คณะผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาโรงเรียน และเสียสละเวลาในการตอบแบบสอบถาม และให้การสัมภาษณ์ รวมทั้งจัดหาเอกสารต่างๆ ของโรงเรียนให้คณะผู้วิจัยได้ศึกษา นอกจากนั้นยังได้ให้การต้อนรับและอำนวยความสะดวกให้แก่คณะผู้วิจัยเป็นอย่างดี คณะผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในไมตรีจิตและความเอื้อเฟื้อของโรงเรียน / สถานศึกษาทุกแห่ง จึงขอแสดงความขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

คณะผู้วิจัย

	สารบัญ	หน้า
บทนำ ตอนที่ 1	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย	1
	การดำเนินการวิจัย	3
	1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
	2. คำถามการวิจัย	4
	3. วิธีการดำเนินการวิจัย	4
	3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	4
	3.2 เครื่องที่ใช้ในการวิจัย	5
	3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	6
	3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	6
	ผลการวิจัย	8
ตอนที่ 2	2.1 บริบทของวิทยาลัย	8
	2.2 แนวคิด/กระบวนการทัศน์เกี่ยวกับการเรียนรู้	18
	2.3 ยุทธวิธีการเปลี่ยนแปลงและการบริหารจัดการ การที่เอื้อต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	21
	2.4 ยุทธวิธี/วิธีการ/กระบวนการของครูที่ส่งผลต่อ ความสำเร็จของการพัฒนากระบวนการเรียน รู้	24
	2.5 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการ พัฒนาโรงเรียน	28
	2.6 สภาพความสำเร็จของการพัฒนากระบวนการ การเรียนรู้ของโรงเรียน	28
	2.7 ปัญหา/อุปสรรคและความต้องการในการ พัฒนากระบวนการเรียนรู้	30
	2.8 การวิเคราะห์หาค่าประกอบที่ส่งผลต่อความ สำเร็จของกระบวนการพัฒนากระบวนการ เรียนรู้	33
ตอนที่ 3	การสรุป อภิปรายผลการวิจัย	35
	3.1 สรุปผลการวิจัย	35
	3.2 อภิปรายผล	39
	3.3 ข้อเสนอแนะ	39

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ : กรณีศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา มหาสารคาม

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

การปฏิรูปการศึกษาในประเทศไทยครั้งยิ่งใหญ่ในรอบร้อยปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมาได้ส่งผลให้มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายการศึกษาแห่งชาติฉบับแรกของประเทศไทย พระราชบัญญัติการศึกษาดังกล่าวได้กำหนดสาระในการปฏิรูปการศึกษาไว้ 8 ด้าน โดยการปฏิรูปทุกด้านต้องมุ่งสู่หลักชัย คือการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง ดังนั้นการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้จึงนับเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา และเป้าหมายของการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ก็คือ การผลักดันและส่งเสริมให้โรงเรียนและครูทั่วประเทศมีการจัดสาระกระบวนการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาหมวดที่ 4 มาตราที่ 22-30

การส่งเสริมให้โรงเรียนและครูสามารถจัดสาระกระบวนการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาโดยทั่วถึงกันนั้น นับเป็นเรื่องที่ยาก แต่ก็สามารถทำได้หากมียุทธศาสตร์การดำเนินงานที่เหมาะสม ด้วยเหตุนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สภาคณบดีครูศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้ตกลงร่วมกันที่จะดำเนินการส่งเสริมการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา เนื่องจากการวิจัยและพัฒนา (research and development) เป็นกระบวนการที่สามารถสร้างความมีส่วนร่วมของครูในโรงเรียนกับนักวิชาการในมหาวิทยาลัย และเป็นการวิจัยที่สามารถเชื่อมการปฏิบัติงานทั้ง 3 ด้านของครู คืองานด้านการเรียนการสอนงานวิจัยและงานปรับปรุงและพัฒนางานให้ประสานสัมพันธ์เป็นหนึ่งเดียว และช่วยให้เกิดประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่าย ในการนี้ได้มอบหมายให้ รองศาสตราจารย์ดร. ทิศนา ขัมมณี และคณะเป็นผู้ดำเนินการจัดทำข้อมูลเสนอชุดโครงการวิจัยและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้โรงเรียน ครู และผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (basic education) ทั้งหมด ได้ร่วมมือกันพัฒนาโรงเรียน/สถานศึกษาทั้งระบบ (whole school development)

ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของตน (area - based development) โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (participatory action research)

ชุดโครงการวิจัยและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามข้อเสนอโครงการ ประกอบด้วย โครงการย่อย ๆ ประมาณ 60 โครงการ และเพื่อให้โครงการสามารถพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ของสถานศึกษาและชุมชนได้อย่างยั่งยืน โครงการจึงควรเป็นโครงการวิจัยแบบร่วมมือ (collaborative research) ระหว่างนักวิจัย 4 ระดับคือ (1) นักวิจัยระดับสถาบัน ได้แก่ คณาจารย์ของสถาบันครุศึกษาหรือองค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจากภาครัฐหรือเอกชน (2) นักวิจัยระดับพื้นที่ ศึกษาในท้องที่จังหวัดหรืออำเภอ (3) นักวิจัยระดับโรงเรียน/สถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร ครู บุคลากรในโรงเรียน/สถานศึกษา และ (4) นักวิจัยอิสระ ได้แก่ บุคคลที่มีความสนใจในเรื่องการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งอาจเป็นผู้ที่อยู่ในและนอกสาขาวิชาการศึกษา โดยโครงการอาจริเริ่มและนำเสนอโดยนักวิจัยระดับใดก็ได้ แต่คณะนักวิจัยควรประกอบด้วยนักวิจัยทั้ง 4 ระดับ

ในการส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรทั้ง 4 ระดับ ให้ร่วมกันพัฒนาโรงเรียน/สถานศึกษาที่ให้การศึกษาระดับพื้นฐาน โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม จำเป็นต้องอาศัยกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่วางแผนการดำเนินงาน จัดเตรียมงานและประสานงานให้การดูแล ติดตาม และช่วยเหลือการดำเนินงานของโครงการต่าง ๆ โดยเฉพาะการดำเนินงานในขั้นต้น คณะผู้ประสานงานชุดโครงการวิจัยและพัฒนาดังกล่าว จำเป็นต้องมีการวางแผนและจัดเตรียมงานให้พร้อมที่จะให้การสนับสนุนช่วยเหลือโรงเรียนและคณะนักวิจัยทั้ง 60 โครงการ ซึ่งงานที่สำคัญได้แก่ การกำหนดกรอบแนวคิดและรายละเอียดที่ชัดเจนสำหรับการพัฒนาและดำเนินงานโครงการวิจัยและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การกำหนดตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินความสำเร็จของโครงการ รวมทั้งการพัฒนาสื่อและเครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำและดำเนินงานโครงการฯ ซึ่งการที่จะจัดทำสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นให้ได้ดีและเกิดประโยชน์อย่างแท้จริงนั้น จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลพื้นฐานอันได้แก่ ข้อเท็จจริง ข้อความรู้และข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมากระแสของการปฏิรูปการศึกษาได้ส่งผลให้โรงเรียน/สถานศึกษา เริ่มต้นตัวที่จะปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ โรงเรียน/สถานศึกษาที่มีความพร้อมโดยเฉพาะโรงเรียน/สถานศึกษาที่มีผู้นำที่มีความเข้าใจ มีวิสัยทัศน์และจับใจ และโรงเรียน/สถานศึกษาที่มีครูผู้นำซึ่งเป็นต้นแบบของการพัฒนาได้ ต่างก็พยายามปรับเปลี่ยนกระบวนการที่ตนเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ แสวงหายุทธวิธีในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และดำเนินการพัฒนาไปตามกำลัง

ความสามารถ มีผลงานเป็นที่ประจักษ์มากน้อยแตกต่างกันไป โรงเรียนดังกล่าวมีกระจายอยู่ทุกสังกัดในบริบทที่แตกต่างกันและนับได้ว่าเป็นโรงเรียนผู้นำการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ที่น่าจะมีการศึกษาเจาะลึกให้เห็นองค์ประกอบ/ปัจจัยและกระบวนการสำคัญๆ (critical process) ที่ช่วยให้การพัฒนาประสบผลสำเร็จ รวมทั้งอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการพัฒนา และวิธีการต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาและเผชิญสถานการณ์ ส่วนโรงเรียนที่มีการพัฒนาไปตามปกติก็ควรได้รับการศึกษาด้วยเช่นกันเพื่อทำให้เห็นภาพรวมของโรงเรียนทั้งหมด

ข้อมูลทั้งหมดนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อคณะผู้ประสานงานชุดโครงการวิจัยและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ในการกำหนดกรอบแนวคิดและดัชนีชี้วัดความสำเร็จของโครงการวิจัยและพัฒนา ยังเป็นประโยชน์ต่อคณะผู้วิจัยที่สนใจจะดำเนินการวิจัยและพัฒนาตามโครงการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้และเป็นประโยชน์โดยตรงต่อโรงเรียน/สถานศึกษาจำนวนมากทั่วประเทศที่จำเป็นต้องพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 อีกด้วย

ด้วยความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงได้ศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน/สถานศึกษาที่ดำเนินงานการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เพื่อทำการศึกษาเจาะลึกให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ดังกล่าวข้างต้น และได้คัดเลือกวิทยาลัยอาชีวศึกษามหาสารคามให้เป็นกรณีศึกษาในการวิจัยนี้

ตอนที่ 1 การดำเนินการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.1.1 เพื่อศึกษาแนวคิด/กระบวนการทัศน์เกี่ยวกับการเรียนรู้ของบุคลากรในโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องกับโรงเรียน
- 1.1.2 เพื่อศึกษายุทธวิธี การเปลี่ยนแปลงและการบริหารจัดการที่เอื้อหรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- 1.1.3 เพื่อศึกษายุทธวิธี/กระบวนการ/วิธีการ สำคัญของครูที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกระบวนการเรียนรู้
- 1.1.4 เพื่อศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน
- 1.1.5 เพื่อศึกษาปัญหา / อุปสรรคและความต้องการในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้อง
- 1.1.6 เพื่อวิเคราะห์หาองค์ประกอบ/ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษารายกรณี (case study) ซึ่งใช้วิธีการศึกษาสัมภาษณ์เจาะลึก (indepth interview) และ/หรือ การจัดกลุ่มสนทนา (focus group) รวมทั้งการสอบถามและการศึกษาเอกสาร รายละเอียดการดำเนินการในด้านต่างๆ มีดังนี้

1.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือบุคลากรของวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลดังนี้

1.1) ผู้บริหารวิทยาลัย

1.2) ครู

1.3) นักเรียน

2) กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับวิทยาลัยในปีการศึกษา 2543 ซึ่งได้แก่ บุคลากรดังต่อไปนี้

2.1) ผู้อำนวยการ 1 คน

2.2) ผู้ช่วยผู้อำนวยการ 5 คน

2.3) ครู ประกอบด้วย

2.3.1) ครูผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 18 คน ได้จากการสุ่มอย่างง่าย จำแนกตามหมวดวิชาต่าง ๆ โดยเฉลี่ยหมวดละ 2 คน

2.3.2) ครูผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 7 คน เป็นครูแกนนำ 1 คน

3.3) ครูที่แสดงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนจำนวน 5 คน เป็นครูแกนนำ 3 คน

3.) นักเรียน ประกอบด้วย

3.1) นักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 17 คน ได้จากการสุ่มอย่างง่ายจากนักเรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 3 คณะศิลปกรรม คหกรรม และบริหารธุรกิจ คณะละ 5-6 คน

3.2) นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 9 คน ได้จากการสุ่มอย่างง่ายเป็นนักเรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 3 จากคณะศิลปกรรม คหกรรม และบริหารธุรกิจ คณะละ 3 คน

3.3) นักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์ หลังผู้วิจัยสังเกตการสอนในห้องเรียนโดยเฉลี่ยห้องละ 2 คน รวมสัมภาษณ์ทั้งหมด 12 คน

2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือแบบสำรวจ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบบันทึกการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูในชั้นเรียน

1) แบบสอบถาม มี 2 ชุด คือ

1.1) แบบสอบถามครูเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้

1.2) แบบสอบถามนักเรียนเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้

แบบสอบถามข้างต้นมีลักษณะเป็นแบบปลายเปิดร่วมกับแบบประเมินค่าสร้างโดย

คณะวิจัย

2) แบบสัมภาษณ์ มี 3 ชุด คือ

2.1) แบบสัมภาษณ์นักเรียนเรื่องกระบวนการเรียนรู้

2.2) แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร/ครู เรื่องการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้

2.3) แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนา

โรงเรียน

3) แบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน

4) แบบบันทึกการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูในชั้นเรียน ในการพัฒนาเครื่องมือดังกล่าวผู้วิจัยดำเนินการเป็นขั้นตอนตามลำดับต่อไปนี้

1) ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) สร้างกรอบแนวคิดเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเครื่องมือวิจัยแต่ละชุด

3) สร้างเครื่องมือฉบับร่างตามกรอบแนวคิด แล้วนำมาประชุมเพื่อปรับปรุงแก้ไข จำนวน 6 ครั้ง จนได้เครื่องมือวิจัยที่มีความตรงเชิงเนื้อหา (content validity)

4) นำเครื่องมือที่ได้รับการปรับปรุงแล้วมาจัดทำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

สำหรับแบบบันทึกการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูในชั้นเรียนนั้น คณะผู้วิจัยจำนวน 5 คน ผู้ช่วยวิจัย 1 คน รวมทั้งหมด 6 คน ได้นำไปทดลองใช้ในโรงเรียนราชวินิต (ประถมศึกษา) โดยสังเกตการเรียน การสอนของครูและนักเรียนพร้อมกัน จากนั้นนำผลการบันทึกของผู้วิจัยแต่ละคนมาวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความสอดคล้อง โดยพิจารณาตามเกณฑ์ดังนี้

- 1) การบันทึกเหตุการณ์และข้อมูลตรงตามความเป็นจริง
- 2) ข้อมูลที่สังเกตและบันทึกได้ตรงกันอย่างน้อย 70%
- 3) การตีความหมายข้อมูล/การแปลผลข้อมูลสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่

ผลพบว่าความสอดคล้องในการสังเกตของคณะผู้วิจัยเป็นไปตามเกณฑ์ดังกล่าว แสดงว่าคณะผู้วิจัยมีความตรงในการใช้แบบบันทึกการสังเกตการณ์ดังกล่าว

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1) ทำความรู้จัก สร้างความสัมพันธ์กับคณะผู้บริหารโรงเรียนและครู
- 2) สัมภาษณ์ข้อมูลทางกายภาพของโรงเรียน และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ของโรงเรียน
- 3) แจกแบบสอบถามครู และแบบสอบถามนักเรียน
- 4) ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (indepth interview) และอัดเทป บันทึกเสียงการสัมภาษณ์ไว้ และมีผู้ช่วยในการบันทึกข้อมูล

3.2

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) นำข้อมูลจากแบบสอบถามครูและนักเรียนในส่วนที่เป็นปลายเปิดมาวิเคราะห์และประมวลผลเป็นความเรียง
- 2) นำข้อมูลจากแบบสอบถามครูและนักเรียนในส่วนที่เป็นการประเมินค่ามาหาค่าเฉลี่ยและตีความหมาย

3) นำข้อมูลจากเอกสารและแบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครองมาวิเคราะห์ โดยการจำแนกชนิดของข้อมูล (typological analysis) และประมวลประเภทของข้อมูลและคุณลักษณะของประเภทของข้อมูลเข้าด้วยกัน

4) สร้างกรอบในการประมวลข้อมูลเพื่อตอบคำถามการวิจัยสรุปได้ดังนี้

4.1) บริบทของโรงเรียน

4.2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียน

- แนวคิด/กระบวนการทัศน์เกี่ยวกับการเรียนรู้
- ยุทธวิธีการเปลี่ยนแปลงและการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการพัฒนา

กระบวนการเรียนรู้

- ยุทธวิธี/วิธีการ/กระบวนการสำคัญ ๆ ของครูที่ส่งผลต่อความสำเร็จ / เป็น

อุปสรรคต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

- การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน
- สภาพความสำเร็จของโรงเรียนในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- ปัญหา/อุปสรรคและความต้องการของโรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครอง

และชุมชนในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

4.3) สรุปองค์ประกอบ/ปัจจัยสำคัญ ๆ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

4.4) อภิปรายผลและให้ข้อเสนอแนะ

5) ประมวลข้อมูลที่ได้จากเอกสารการสอบถามและสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน และสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครู และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (analytic induction) โดยมีการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) ในการสรุปข้อมูล กล่าวคือ มีการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้ทั้งจากการสอบถาม สัมภาษณ์ การสังเกตและ/หรือจากหลักฐานเอกสารต่าง ๆ และนำเสนอประเด็นต่าง ๆ ตามกรอบที่กำหนด

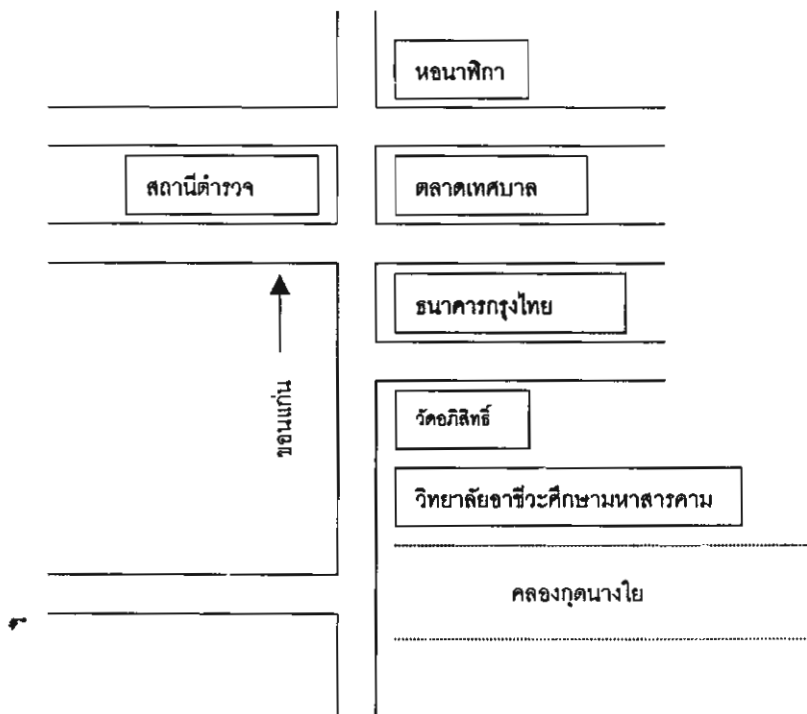
ตอนที่ 2 ผลการวิจัย - กรณีศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของวิทยาลัย

2.1 บริบทของวิทยาลัย

2.1.1 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพของวิทยาลัย

วิทยาลัยอาชีวศึกษามหาสารคาม เป็นวิทยาลัยในสังกัดของกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่ที่ 1501/16 ถนนนครสวรรค์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000 โทรศัพท์ (043) 711371, 723224 โทรสาร 721865 เป็นวิทยาลัยนำร่องโครงการบูรณาการคุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการเรียนการสอนโดยยึด ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของกรมอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อปี พ.ศ. 2542

แผนที่แสดงเส้นทางไปวิทยาลัยอาชีวศึกษามหาสารคาม

จากลักษณะภูมิทัศน์ดังกล่าวทำให้ไม่สามารถขยายพื้นที่ออกได้ในแนวกว้าง วิทยาลัยจึงปรับพื้นที่บางส่วนให้ใช้ประโยชน์ได้อเนกประสงค์ เพื่อรองรับปริมาณนักศึกษาที่มีจำนวนมากขึ้น อย่างไรก็ตามวิทยาลัยได้พยายามพัฒนาสถานที่ทุกจุดให้ใช้ได้อย่างคุ้มค่า น่าอยู่ ร่มรื่น สบายตา สบายใจแก่ผู้เรียนและบุคลากรของวิทยาลัย

วิทยาลัยอาชีวศึกษามหาสารคาม มีอาคารเรียนรวม 1 หลัง อาคารปฏิบัติการ คณะวิทยาศาสตร์ ศิลปกรรม และบริหารธุรกิจรวม 3 หลัง อาคารฝึกปฏิบัติพลศึกษาและดนตรีพื้นเมือง 1 หลัง อาคารอเนกประสงค์ 1 หลัง บ้านพักอาจารย์และคณาฯ รวม 10 หลัง เรือนสุขาชาย-หญิง 2 หลัง เรือนเพาะชำ 1 หลัง และโรงรถ 2 หลัง มีเนื้อที่ 10 ไร่ 1 งาน 47 ตารางวา

2.1.2 ประวัติความเป็นมาของวิทยาลัย

เมื่อปี พ.ศ. 2479 ได้มีโรงเรียนเล็ก ๆ แห่งหนึ่งชื่อ โรงเรียนประถมอาชีพช่างปั้น อำเภอเมืองมหาสารคาม โดยความคิดเห็นของหลวงอึ้งคนานุรักษ์ข้าหลวงประจำจังหวัดรับนักเรียนที่จบประถมศึกษาปีที่ 4 เข้าเรียนหลักสูตร 2 ปี มีนายเที่ยง ภวภูตานนท์ เป็นครูใหญ่ ต่อมาได้เปิดแผนกช่างจักสานและแผนกช่างเย็บเสื้อผ้าขึ้นมาอีก 2 แผนก เรียกว่า ประโยคอาชีวศึกษาเบื้องต้น พ.ศ. 2480 โดยยกฐานะเป็นโรงเรียนรัฐบาล สังกัดกรมวิชาการ ต้นปี พ.ศ. 2482 แผนกวิชาช่างจักสานและแผนกช่างปั้นได้ย้ายออกไปรวมกับแผนกช่างไม้ (ซึ่งเป็นวิทยาลัยเทคนิคมหาสารคามในปัจจุบัน) เหลือเพียงแผนกช่างเย็บเสื้อผ้าแผนกเดียวกัน และเปิดแผนกช่างทอผ้าขึ้นมาอีกแผนกหนึ่งใช้ชื่อว่า “โรงเรียนช่างเย็บเสื้อผ้ามหาสารคาม” มีนายอุ่น ภวภูตานนท์ เป็นครูใหญ่

ต่อมาในปี พ.ศ. 2494 ได้ขยายหลักสูตรออกเป็น 3 ปี เรียกประโยคอาชีวศึกษาชั้นกลาง และได้ยุบแผนกทอผ้า เพราะไม่อยู่ในความนิยมของท้องถิ่น ระยะนี้มีนางมะลิ หนโซติ เป็นครูใหญ่เปลี่ยนชื่อมาเป็น โรงเรียนการช่างสตรีมหาสารคาม

พ.ศ. 2500 ได้เปิดทำการสอนระดับอาชีวศึกษาชั้นสูง รับนักเรียนที่สำเร็จมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้าเรียนในหลักสูตร 3 ปี สำเร็จแล้วได้รับประกาศนียบัตรประโยคอาชีวศึกษาชั้นสูง โดยเปิดสอนแผนกผ้า และเครื่องแต่งกาย และแผนกอาหารและโภชนาการ อีก 7 ปีต่อมาโรงเรียนได้เข้าไปอยู่ในโครงการยูนิเซฟ เปิดสอนคหกรรมศาสตร์ แผนกวิชาอาหารและโภชนาการและแผนกศิลปหัตถกรรม (ช่างเครื่องเคลือบดินเผา) ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อใหม่ว่า โรงเรียนอาชีวศึกษามหาสารคาม

เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2519 ได้ร่วมกับโรงเรียนการช่างมหาสารคาม ยกฐานะเป็นวิทยาลัยมีชื่อว่า วิทยาลัยอาชีวศึกษามหาสารคาม เขต 2 และได้แยกตัวออกเป็นวิทยาลัย อาชีวศึกษามหาสารคาม เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2522 เป็นต้นมา

ปรัชญาของวิทยาลัยอาชีวศึกษามหาสารคาม คือ จัดการศึกษาและอบรมให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการประกอบวิชาชีพ และเป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพ

วิทยาลัย กำหนดเป้าหมายไว้ 5 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการบริหารและการจัดการ
2. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน
3. ด้านทรัพยากร
4. ด้านสภาพแวดล้อม
5. ด้านกำกับ ตรวจสอบ และรายงาน

ความสำเร็จของวิทยาลัย : รางวัลที่ได้รับและผลงาน

พ.ศ. 2500 สถานศึกษาเร่งรัดพัฒนาดีเด่น ของกรมอาชีวศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

พ.ศ. 2527 สถานศึกษาดีเด่น ของกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

พ.ศ. 2537 สถานศึกษาดีเด่น รางวัลพระราชทานฯ กระทรวงศึกษาธิการ

พ.ศ. 2540 รักษาสถานภาพสถานศึกษาดีเด่นรางวัลพระราชทานฯ
กระทรวงศึกษาธิการอันดับที่ 1

พ.ศ. 2541 สถานศึกษานำร่องโครงการโรงเรียนสีขาว เขตการศึกษา 10
สถานศึกษาที่มีผลงานดีเด่น โครงการโรงเรียนสีขาว
กระทรวงศึกษาธิการ

องค์การนักธุรกิจดีเด่น อันดับ 1 ของสถานศึกษาสังกัดกรม
อาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

พ.ศ. 2542 สถานศึกษานำร่อง โครงการบูรณาการคุณธรรม ค่านิยม และ
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียน
เป็นศูนย์กลางของกรมอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

พ.ศ. 2543 ยกย่องหลักสูตรระดับปริญญาตรี สาขาวิชาชีพ 6 สาขา ได้แก่
เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ธุรกิจ เทคโนโลยีการตลาด เทคโนโลยี
การบัญชี เทคโนโลยีการจัดการ เทคโนโลยีการเงินการธนาคาร
และเทคโนโลยีอาหาร

2.1.3 บุคลากรของวิทยาลัย

ผู้อำนวยการ ชื่อ นายโกสินท์ คลังแสง จบการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต ทาง
การศึกษา จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

จำนวนอาจารย์แยกตามประเภท และวุฒิการศึกษา

อาจารย์ประจำ ปริญญาตรี 54 คน ปริญญาโท 23 คน ปริญญาเอก 1 คน

อาจารย์จ้างสอน ปริญญาตรี 27 คน

ลูกจ้างประจำ 17 คน ลูกจ้างชั่วคราว 13 คน

บุคคลช่วยราชการ 2 คน

รวม 138 คน

ภาระหน้าที่ของบุคลากรต่าง ๆ มีดังนี้

ผู้บริหาร สอนไม่เกิน 9 คาบ/ สัปดาห์ อัตราส่วนการสอนภาคเช้าและ ภาคบ่าย
เท่ากับ 3 : 6

อาจารย์ ทำหน้าที่พิเศษ สอนได้ไม่เกิน 32 คาบ/สัปดาห์ = 14 : 18

อาจารย์ ไม่มีหน้าที่พิเศษ สอนได้ไม่เกิน 36 คาบ/สัปดาห์

อาจารย์พิเศษ อัตราจ้างทำงานประจำ สอนวิชาที่ขาดแคลน สอนได้ไม่เกิน
38 คาบ/ สัปดาห์ = 20 : 18

เจ้าหน้าที่ สอนได้ไม่จำกัดจำนวนคาบ

จำนวนนักเรียนนักศึกษา แยกตามคณะและระดับชั้น

ประเภท / สาขา	ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543							
	ระดับ ปวช.			ระดับ ปวส.		ระดับ ปวท.		รวม
	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 1	ปีที่ 2	
คณะมนุษยศาสตร์								
สาขาผ้าและเครื่องแต่งกาย	-	31	46	12	10	-	-	99
สาขาอาหารและโภชนาการ	-	31	25	10	10	-	-	76
สาขาธุรกิจ - อาหาร	-	-	28	-	-	-	-	28
สาขาคหกรรมทั่วไป	139	15	21	-	-	-	-	175
รวม	139	77	120	22	20	-	-	378

ประเภท/สาขา	ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543							
	ระดับ ปวช.			ระดับ ปวส.		ระดับ ปวท.		รวม
	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 1	ปีที่ 2	
คณะบริหารธุรกิจ								
สาขาพาณิชย์การ	411	-	-	-	-	-	-	411
สาขาประชาสัมพันธ์	44	45	34	33	10	-	-	166
สาขานัญชี	-	308	395	291	305	-	-	1,299
สาขาการบัญชี (ต่อเนื่อง)	-	-	-	112	92	-	-	204
สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ	-	-	-	167	166	-	-	333
สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ(ต่อเนื่อง)	-	-	-	162	185	-	-	347
	46	37	32	-	-	-	-	115
สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ (DVT)	-	115	130	45	29	-	-	319
สาขาการขาย/การตลาด	-	64	34	11	25	-	-	134
สาขาเลขานุการ								
รวม	501	569	625	821	812	-	-	3,328
คณะศิลปกรรม								
สาขาจิตรศิลป์	35	27	20	-	-	-	-	82
สาขาเทคโนโลยีการถ่ายภาพ	23	25	20	11	20	-	-	99
สาขาการออกแบบตกแต่ง	39	43	57	15	28	-	-	182
สาขาออกแบบพาณิชย์ศิลป์	-	-	-	7	-	-	-	7
สาขาจิตรกรรมสากล	-	-	-	13	19	-	-	32
รวม	97	95	97	46	67	-	-	402
คณะครุศาสตร์บริหารธุรกิจ								
สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ	-	-	-	-	-	17	17	17
รวม	07	-	-	-	-	17	17	17
รวมทุกคณะวิชา	737	741	842	889	899	17	17	4,125

2.1.4 การบริหารงานของวิทยาลัย

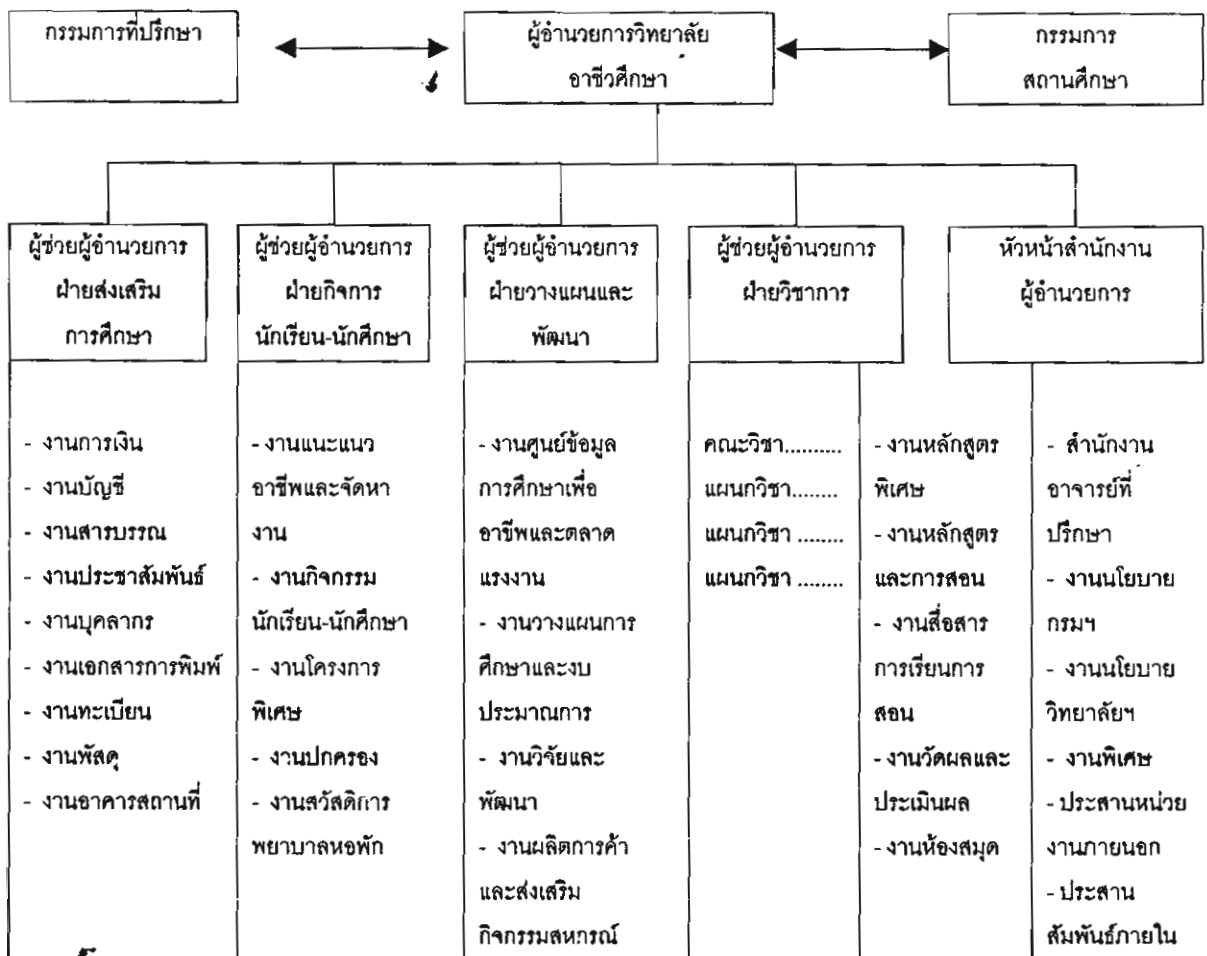
วิทยาลัยบริหารงานโดยคณะบุคคลประกอบด้วย

1. ผู้อำนวยการ
2. ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายส่งเสริมการศึกษา ฝ่ายกิจการนักเรียนนักศึกษา
ฝ่ายวางแผนและพัฒนา และฝ่ายวิชาการ
3. หัวหน้าสำนักงานผู้อำนวยการ

4. กรรมการที่ปรึกษา

5. กรรมการสถานศึกษา

แผนผังการบริหารวิทยาลัย

บทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

1. คณะกรรมการที่ปรึกษา

- 1.1 ให้คำปรึกษา แนะนำ ร่วมกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาของ
วิทยาลัย
- 1.2 ร่วมประชุมกับคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร เพื่อรับทราบ
ผลการดำเนินงาน

2. คณะกรรมการสถานศึกษา

- 2.1 ร่วมวางแผนให้คำปรึกษาแนะนำ ให้ความเป็นชอบแผนพัฒนา
คุณภาพของวิทยาลัย
- 2.2 ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงาน
- 2.3 ร่วมประเมินและรับทราบผลการดำเนินงาน
- 2.4 กำหนดรูปแบบแนวทางการปรับปรุงและพัฒนางาน
- 2.5 เผยแพร่ผลงานของนักเรียนสู่ชุมชน
- 2.6 เป็นตัวแทนของวิทยาลัยในการประสานงานกับชุมชน
- 2.7 จัดหางบประมาณสนับสนุนการบริการจัดการศึกษา
- 2.8 กำกับ ตรวจสอบการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของ
วิทยาลัย

3. ผู้บริหาร

- 3.1 เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การบริหารจัดการทุก
ด้าน
- 3.2 ให้ขวัญกำลังใจ แก่บุคลากรต่อการปฏิบัติหน้าที่
- 3.3 ยกย่องผู้กระทำดี เพื่อเป็นเกียรติและแบบอย่างที่ดี
- 3.4 ช่วยแก้ไขปัญหา อุปสรรค เป็นที่พึงแก่บุคลากรได้ในทุกด้าน
- 3.5 กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินงาน เพื่อการพัฒนา
- 3.6 นำเทคโนโลยีใหม่เข้าไปใช้ในระบบการบริหารจัดการและการเรียน
การสอน
- 3.7 นำวิทยาลัยเข้าสู่ระบบประกันคุณภาพการศึกษา

4. ครูอาจารย์และบุคลากรอื่น
- 4.1 พัฒนาคุณภาพการศึกษาของวิทยาลัย ให้ได้มาตรฐานตามที่กำหนด
- 4.2 พัฒนาตนเองและงานในหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพ มีผลงานประจักษ์
- 4.3 คบรณดูแลนักเรียนได้เป็นผู้มีความสามารถ และมีคุณธรรมตามที่กำหนด
- 4.4 ติดตามประเมินผล และประเมินผลตนเอง ด้วยความจริงใจต่อการปรับปรุง และพัฒนา
- 4.5 ให้ข้อเสนอแนะแก่วิทยาลัยเพื่อร่วมกันแก้ไข และพัฒนางาน
- 4.6 ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลด้านวิชาการซึ่งกันและกัน
- 4.7 ร่วมมือพัฒนา ปรับปรุงงานเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา
5. ผู้ปกครองและชุมชน
- 5.1 ให้การสนับสนุนในกิจกรรมต่าง ๆ ของวิทยาลัย
- 5.2 เสนอแนวคิด เพื่อการพัฒนางานของวิทยาลัย
- 5.3 แลเอาใจใส่นักเรียนในปกครองในด้านการเรียนและความประพฤติ
- 5.4 เป็นกระบอกเสียงประชาสัมพันธ์ ข่าวสารของวิทยาลัย
- 5.5 ร่วมพัฒนาปรับปรุงงานเพื่อประกันคุณภาพของวิทยาลัย

บทบาทและหน้าที่ของนักเรียน นักศึกษา

1. ปฏิบัติตามระเบียบที่วิทยาลัยกำหนด ไว้ในเรื่องต่าง ๆ
2. ประพฤติตนบนพื้นฐานหลักธรรมศีล 5 ประการ
3. ให้ความเคารพอาจารย์ เจ้าหน้าที่ นักการตามมารยาทไทย
4. สนใจใฝ่รู้ ติดตามผลการเรียน แก้ไขผลการเรียนด้วยตนเอง
5. รักษาชื่อเสียงเกียรติคุณของวิทยาลัย
6. ทำกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามที่วิทยาลัย คณะวิชาหรือแผนกวิชามอบ

หมายเหตุ

7. มีคุณธรรมพื้นฐานที่สำคัญ 6 ประการ คือ ความมีวินัย ความสามัคคี ความรับผิดชอบ ความใฝ่รู้ ความคิดสร้างสรรค์ และความซื่อสัตย์

การดำเนินงานภายในและภายนอกของสถานศึกษา

1. ปฏิบัติงานหลัก

จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่เปิดดำเนินการ 4 หลักสูตร

2. ปฏิบัติงานเป้าหมาย

2.1 งานประกันคุณภาพของสถานศึกษา

2.2 งานทวิภาคี

2.3 งานการหารายได้ระหว่างเรียน

2.4 งานสิ่งประดิษฐ์

2.5 งานจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.6 งานเสริมสร้าง คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่

พึงประสงค์แก่ผู้เรียน

2.7 งานพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยและภาษาที่ 2

2.8 งานส่งเสริมการเรียนรู้คณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์

2.9 งานส่งเสริมประชาธิปไตย

2.10 งานรณรงค์ต่อต้านสิ่งเสพติด

3. ปฏิบัติงานสัมพันธ์ชุมชน

3.1 งานรับงานการค้า

3.2 งานอาชีพบริการ

3.3 งานฝึกวิชาชีพระยะสั้นเพื่อช่วยเหลือผู้ตกงานในภาวะวิกฤต

3.4 งานศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.5 งานอาชีพศึกษาพัฒนา

3.6 งานกิจกรรม ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

3.7 งานนโยบายของจังหวัดมหาสารคาม

3.8 งานสัมพันธ์สถานประกอบการ เพื่อการฝึกทักษะวิชาชีพ

เศรษฐกิจ

2.2 แนวคิด/กระบวนการทัศน์เกี่ยวกับการเรียนรู้

2.2.1 ผู้บริหารวิทยาลัย

ผู้อำนวยการของวิทยาลัยอาชีวศึกษา ชื่อ นาย โกสินท์ คลังแสง จบการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิตทางการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นผู้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ของนักเรียนนักศึกษา เห็นได้จากแผนงานและโครงการของวิทยาลัย เช่น การจัดหลักสูตรที่สนองความต้องการของผู้เรียน ทั้งหลักสูตรปกติและหลักสูตรระยะสั้น การส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้คิดเป็น ทำเป็น จัดการเป็น มีประสบการณ์ในงานอาชีพ สามารถ สามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ส่งผลให้ วิทยาลัยมีผลงานดีเด่น และได้รับรางวัลในด้านสถานศึกษาดีเด่นของกรมอาชีวศึกษาสถานศึกษานำร่องโครงการโรงเรียนสีขาว สถานศึกษานำร่องโครงการบูรณาการคุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของกรมอาชีวศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และรางวัลอื่น ๆ อีกมากมาย และเนื่องจากผู้บริหารจบการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิตทางการศึกษาและรับราชการเป็นครูมาโดยตลอด จึงมีความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ และกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้เป็นอย่างดี แนวคิดต่าง ๆ จะสะท้อนให้เห็นในการบริหารงานของวิทยาลัยด้านการเรียนการสอน งบประมาณนอกจากจะให้เป็นเงินเดือนครู ยังใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนเป็นจำนวนมาก

2.2.2 ครู

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถาม การสัมภาษณ์และการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูมีความเห็นว่า การเรียนรู้ของนักเรียนก่อนการปฏิรูปการศึกษา เกิดจาก ครูเป็นผู้ให้ความรู้ตามหลักสูตร โดยการสั่งให้นักเรียนปฏิบัติตาม เนื้อหาสาระที่สอนตามหนังสือเรียน นักเรียนมีบทบาทเป็นผู้ฟัง จดและท่องจำสิ่งที่ครูสอน ในการเรียนภาคปฏิบัติ เป็นส่วนที่นักเรียนได้รับประสบการณ์ด้วยตนเอง การเรียนรู้แบบเดิมดังกล่าว ครูมีความคิดเห็นว่ามีผลที่เกิดกับนักเรียน คือ นักเรียนเรียนวิชาทฤษฎีด้วยการท่องจำความรู้ที่ครูนำมาให้ ไม่มีความกระตือรือร้นที่จะค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ขณะเรียนไม่กล้าแสดงความคิดเห็นทำให้ขาดความเชื่อมั่นในตนเองมีผลทำให้ความรู้ทางทฤษฎีอ่อน ส่วนในการเรียนวิชาปฏิบัติ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องเรียนด้วยการกระทำด้วยตัวเองอยู่แล้ว แต่ก็พบว่า นักเรียนจะทำงานได้เท่าที่ครูสอน ไม่สามารถสร้างงานใหม่ได้ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการสอนในลักษณะนี้ ครูบางคนให้ความคิดเห็นว่า ไม่รู้สึกอะไร เพราะ สอนมาอย่างนี้ตั้งแต่เริ่มทำงาน การที่จะให้นักเรียนคิดเองนั้นเป็นเรื่องยาก แต่มีครูหลายคนให้ความคิดเห็นว่า ไม่พึงพอใจ กับผลการทำงานของตัวเอง เพราะนักเรียน

ไม่มีคุณภาพอย่างที่ต้องการ รู้สึกผิดหวังกับนักเรียนกลุ่มที่เรียนอ่อนที่ไม่มีการพัฒนา และมีความพอใจกับนักเรียนบางคนที่เรียนรู้ได้ดี การจัดการเรียนการสอนที่เปลี่ยนมาเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้สร้างความรู้เองทำให้ได้ใช้สมองในการคิดมากขึ้น ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้น อยากรู้ อยากเรียนมากขึ้น นักเรียนได้อิสระ มีโอกาสค้นคว้าความรู้ด้วยตัวเอง ได้ใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเพราะ ในปัจจุบันการเรียนรู้เกิดจากการกระทำของตัวนักเรียนเอง และทำได้ทุกโอกาส ครูมีหน้าที่จัดประสบการณ์ด้วยวิธีการที่หลากหลายเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ตัวนักเรียน ซึ่งนักเรียนต้องใช้ความคิด ครูยังได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาวิทยาลัยทั้งระบบว่า ในการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ ต้องมีการทำความเข้าใจกับบุคลากรทุกหน่วยทุกฝ่าย โดยมีเป้าหมายร่วมกันคือประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารเป็นบุคคลสำคัญที่จะดำเนินการและการจัดการให้การพัฒนาทั้งระบบโรงเรียนเกิดขึ้น เริ่มจากการพัฒนาบุคลากรให้มีโอกาสได้ศึกษาในระดับสูงขึ้น และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนในทิศทางเดียวกัน จากการสอบถามความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ครูแสดงให้เห็นชัดเจนว่า ปัจจุบันแนวคิดได้เปลี่ยนไปและอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุดทุกรายการดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของครูในช่วงก่อนและ
หลังปี พ.ศ. 2540

แนวคิดและการปฏิบัติเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้	ก่อนปี พ.ศ.2540		หลังปี พ.ศ. 2540	
	ความคิดเห็น $\bar{X}$	ความหมาย	ความคิดเห็น $\bar{X}$	ความหมาย
ท่านเห็นด้วยและปฏิบัติตามแนวคิดต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด				
1. การสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้เรียน	2.94	มาก	2.80	มาก
2. การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง	2.35	มาก	3.47	มาก
3. การให้ผู้เรียนแสวงหาข้อมูลความรู้ด้วยตนเอง	2.50	มาก	3.50	มาก
4. การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการลงมือทำ	3.00	มาก	3.78	มาก
5. การให้ผู้เรียนใช้ความคิดทำความเข้าใจเรื่องที่เรียนรู้ด้วยตนเอง	2.61	มาก	3.44	มาก
6. การให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกัน	2.28	น้อย	3.05	มาก
7. การให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้	3.17	มาก	3.67	มากที่สุด
8.การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการเรียนรู้ และทักษะกระบวนการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ และดำรงชีวิต	2.83	มาก	3.44	มากที่สุด
9. การวิเคราะห์ปัญหาในการเรียนการสอน	2.78	มาก	3.25	มากที่สุด
10. การคิดหรือแสวงหาแนวทางต่าง ๆ มาใช้ในการแก้ปัญหาการเรียนการสอน	2.57	มาก	3.24	มากที่สุด
11. การนำแนวคิดแนวทางมาลงใช้จริงในห้องเรียน	2.61	มาก	3.28	มากที่สุด
12. การสังเกตผลและเก็บข้อมูลการทดลองไว้	2.41	น้อย	3.12	มากที่สุด
13. การนำผลการทดลองมาใช้ในการวางแผน ปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป	2.89	มาก	2.70	มากที่สุด
14. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนครูและชุมชน	2.50	มาก	2.94	มากที่สุด
15. การจัดหลักสูตรแบบบูรณาการ	2.33	มาก	3.44	มากที่สุด
16.การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ	1.85	น้อย	3.38	มากที่สุด
17. การบูรณาการคุณธรรม และค่านิยมในวิชาต่าง ๆ	2.10	น้อย	3.33	มากที่สุด
18. การจัดหลักสูตรท้องถิ่น	2.09	น้อย	3.26	มากที่สุด
19. การจัดสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน	2.15	น้อย	3.11	มากที่สุด
20. การฝึกทักษะการคิดให้แก่ผู้เรียน	2.23	น้อย	3.41	มากที่สุด
21. การฝึกทักษะการจัดการให้แก่ผู้เรียน	2.18	น้อย	3.41	มากที่สุด
22. การฝึกทักษะการเขียนสถานการณ์ให้แก่ผู้เรียน	2.35	น้อย	3.00	มากที่สุด
23. การฝึกทักษะการแก้ปัญหาให้แก่ผู้เรียน	2.61	มาก	3.33	มากที่สุด
24. การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง	2.68	มาก	3.26	มากที่สุด
25. การจัดสภาพแวดล้อมและสื่อให้เอื้อต่อการเรียนรู้	2.36	มาก	3.09	มากที่สุด
26. การให้ผู้เรียนใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนรู้	1.94	น้อย	2.72	มากที่สุด
27. การส่งเสริมและใช้แหล่งการเรียนรู้ใน ชุมชน	2.36	มาก	2.94	มากที่สุด
28. การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้	2.00	น้อย	2.66	มากที่สุด
29. การช่วยพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน	2.46	น้อย	3.25	มากที่สุด
30. การวัดและประเมินผลด้วยวิธีการหลากหลาย	2.60	มาก	3.60	มากที่สุด

หมายเหตุ ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.00 หมายถึง ครูเห็นด้วยในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง ครูเห็นด้วยในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง ครูเห็นด้วยในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง ครูเห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

2.2.3 นักเรียน

นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้ว่า การเรียนรู้คือ การฟัง หรืออ่านจนเกิดความเข้าใจ สามารถลงมือปฏิบัติได้ถูกต้อง และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ การเรียนจำเป็นต้องเข้าใจทฤษฎีก่อนจะลงมือปฏิบัติ นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียน การสอนของครูในอดีตว่าครูสอนโดยใช้หนังสือเป็นหลัก สอนตามจุดประสงค์ในบทเรียนด้วยวิธีการอธิบายและสั่งการบ้าน การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิด และแสดงออกมากขึ้น ครูสั่งให้นักเรียนไปค้นคว้าทำงานด้วยตนเอง ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิด และแสดงออกมากขึ้นครูสั่งให้นักเรียนไปค้นคว้าทำงานด้วยตนเอง ครูอธิบายน้อยลง แต่ใช้วิธีการสอนโดยสั่งงานและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำงานเอง ในเวลา 3 ปี ที่ผ่านมหาวิทยาลัยได้ จัดกิจกรรมที่นักเรียนชอบคือการได้ทำกิจกรรมกันระหว่างคณะวิชาได้แก่กิจกรรมกีฬา กิจกรรมตามเทศกาลและกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่นกิจกรรมชมรม นิทรรศการแสดงผลงานและการประกวดต่าง ๆ วิธีเรียนที่ชอบมากที่สุดคือวิธีให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการเรียนให้ไปค้นคว้า ทำงานแล้วนำเสนอ โดยครูอธิบายเพิ่มเติม ความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงหลายลักษณะ อาจแบ่งได้เป็นกลุ่มดังนี้ กลุ่มที่ 1 เป็นนักเรียนส่วนใหญ่ซึ่งมีความสนใจและกระตือรือร้นในการเรียนเพิ่มมากขึ้น รู้จักคิดเองและสร้างสรรค์งานได้แปลกใหม่ รู้จักการนำความรู้ที่ได้จากการเรียนไปประยุกต์ใช้กับท้องถิ่นของตนเอง การเรียนการสอนแบบนี้ทำให้นักเรียนได้ค้นพบศักยภาพ และสมรรถภาพในความสามารถของตนเอง กลุ่มที่ 2 คือ นักเรียนบางส่วนที่ยังรู้สึกสับสนและกำลังปรับตัวเนื่องจากยังไม่เคยชินกับการเปลี่ยนพฤติกรรมครู นักเรียนรู้สึกว่าการจัดการเรียนการสอนแบบนี้มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น และมีรายงานมากขึ้น

2.3 ยุทธวิธีการเปลี่ยนแปลงและการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ที่เกิดขึ้นในวิทยาลัยปี พ.ศ. 2540 ผู้บริหารได้ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปการศึกษาเป็นอย่างมาก มีการให้ข้อมูลกับครู โดยจัดการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษา เช่น การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ การบูรณาการคุณธรรมและจริยธรรมในเนื้อหาและกิจกรรม มีการทดลองสอนด้วยวิธีการแบบต่าง ๆ มีการไปดูงานการสอนของสถาบันศึกษาอื่น แล้วกลับมาพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของวิทยาลัยอย่างมีระบบ

ระเบียบโดยให้ครูทุกคนเขียนแผนการสอน และทำบันทึกการสอน และทำบันทึกการทำความดีของนักเรียนโดยให้นักเรียนเป็นผู้บันทึกเอง มีกลุ่มครูที่มีความรู้ให้การนิเทศช่วยเหลือกันเรียกว่า การนิเทศแบบกัลยาณมิตร นักเรียนมีโอกาสได้ใช้สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามยังมีครูบางคนแสดงความคิดเห็นว่า การอบรมเพื่อเปลี่ยนแปลงครูมีมากเกินไป นักเรียนเป็นเครื่องมือทดลองเพื่อแสดงผลของการปฏิบัติสิ่งใหม่ ๆ และผู้บริหารยังไม่ได้รับรู้ผลการปฏิบัติที่แท้จริง ในภาพรวมการปฏิบัติดังกล่าวผู้บริหารได้ใช้ยุทธวิธีหลายประการดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.3.1 การผลักดันให้ความช่วยเหลือในการทำสิ่งต่าง ๆ ที่ระบุในพระราชบัญญัติการศึกษาทุกรูปแบบ ตั้งแต่การให้ความรู้โดยการอบรม การติดตามการปฏิบัติงาน ตรวจสอบ ให้การเสริมแรงด้วยวิธีการต่าง ๆ หรือให้รางวัล เช่น ส่งเสริมให้ครูได้แสดงผลการทำงานของตนเอง

2.3.2 การให้ความสำคัญกับครูผู้สอน มีการพัฒนาครูผู้สอน ทั้งครูใหม่และครูเก่า การพัฒนาครูใหม่เริ่มจากการสอบคัดเลือก ครูใหม่ต้องมีความรู้ เรื่องพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ การรู้จักผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ปีนี้รับครูอัตราจ้าง 30 คน วิทยาลัยจึงมีคำสั่งตั้งแต่ครูที่เลี้ยง 18 คน ดูแลครูใหม่เป็นเวลา 1 ภาคเรียนแล้วจึงประเมินครูใหม่ มีผู้ผ่านการประเมิน 12 คน ส่วนอีก 18 คน ที่ยังไม่ผ่านการประเมิน จัดครูพี่เลี้ยงให้ดูแลตัวต่อตัวจนกว่าครูใหม่จะผ่านการประเมิน ส่วนครูเก่าได้ทำการอบรมโดยเฉพาะเรื่อง การจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญและการประเมินผลตามสภาพจริง ผู้ที่เป็นครูแกนนำของกรมอาชีวศึกษามีหน้าที่เป็นวิทยากรเผยแพร่ความรู้ให้กับครูในวิทยาลัย และบริการวิชาการให้กับวิทยาลัยอื่นด้วย ขณะนี้วิทยาลัยมีคณะวิทยากรขนาดต่าง ๆ เช่น 3, 5 และ 8 คน ประกอบด้วยครูแกนนำ ครูและหัวหน้าคณะ ซึ่งสามารถให้คำแนะนำเรื่องการเรียนการสอนได้ดี

2.3.3 การใช้วิธีการสร้างทายาททางอุดมการณ์เป็นการวางแผนการบริหารที่ต่อเนื่องกันมาจากผู้บริหารคนแรก ๆ ผู้บริหารสูงสุดมักจะเป็นคนที่เคยทำงานที่นี่และรู้วิธีการทำงาน / การทำงานประสบความสำเร็จเป็นเพราะ ฝ่ายบริหารทุกคนมีการศึกษาดี มีพื้นฐานการบริหารการศึกษา และมีโลกทัศน์ทางการศึกษา อีกทั้งวิทยาลัยอยู่ใกล้มหาวิทยาลัยและชุมชนวิชาการ ครูสามารถศึกษาต่อทั้งในระบบและนอกระบบ จึงมีครูที่มีวุฒิปริญญาโทถึง 17 % นอกจากนี้ยังมีระบบอาวุโสที่ทำให้ครูรับบทบาทหน้าที่ของของตนได้ดี

2.3.4 การใช้วิธีสร้างบรรยากาศของการทำงานได้คึกคัก ผู้บริหารและผู้ร่วมงาน อยู่ในวัยเดียวกัน มีการหารือกันทุกคน พูดคุยกันรู้เรื่อง และสื่อสารกันได้ดี ครูทุกคนมีโอกาส เสนอโครงการที่อยากจะทำและได้รับการพิจารณาอนุมัติให้ลงมือทำในสิ่งที่เขาคิด การระงับหรือ ชะลอโครงการจะทำให้งานสะดุดและเป็นการเสียจังหวะการบริหาร แม้ผู้ที่เฉื่อยชา ไม่คิดทำอะไร ผู้บริหารใช้วิธีดึงจุดเด่นออกมาและมอบหมายงาน ในไม่ช้าเขาจะกลับตัวและได้รับผลตอบแทนซึ่ง ทำให้เขาไม่อาจกลับไปเฉื่อยชาได้อีก เทคนิคการบริหารนี้เรียกว่า เอาความดีคำคอ ไม่ให้เขาตกต่ำลงมา

2.3.5 การเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นงานของ คณะวิชา หรือฝ่ายใด ทุกคนมีส่วนร่วมช่วยกันตามความถนัดและความสามารถของตน การ ทำงานลักษณะนี้ทำให้คณะต่าง ๆ คิดโครงการขึ้นมาทำ ในการพิจารณาความดีความชอบ วิทยาลัยมีคณะกรรมการบริหารการศึกษาทำหน้าที่พิจารณาโดยพิจารณาจากการประเมินผลงาน ความดีที่เคยสะสมมา และการกระจายซึ่งแต่ละคนควรมีโอกาสได้รับภายใน 3-5 ปี ไม่มีการตัด บุคคลใดออกเลย นอกจากนี้บุคลากรของวิทยาลัยยังได้รับขวัญและกำลังใจจากผู้บริหารที่ให ความสนใจและคอยติดตามผลงานความเคลื่อนไหวของครูเสมอ ผู้บริหารพยายามหาโอกาสให้ครู ทุกคนได้รับการยอมรับและยกย่อง โดยมีการประเมินและมอบเกียรติบัตร เช่น วิทยาลัยจัดให้มี ครูต้นแบบ ซึ่งเลือกมาจากครูที่มีความสามารถด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการสอน ด้านกิจกรรมและ ด้านลูกเสือ เป็นต้น และมีการประเมินครูประจำปี โดยให้ฝ่ายบริหาร ครูและนักเรียนทำ Popular Vote ครูแบบต่าง ๆ เช่น ครูตรงต่อเวลา ครูสอนดี ครูอุทิศเวลาให้กับราชการ เป็นต้น สำหรับ นักเรียน นักศึกษาฝ่ายกิจกรรมจะทำหน้าที่ ประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยประเมินจาก งานและความดีที่สะสมมาและให้เกียรติบัตรเป็นทีม

2.3.6 การใช้การสื่อสารและสร้างความเข้าใจร่วมกันของบุคลากร โดยใช้วิธีการ ประชุมซึ่งแบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ การประชุมฝ่ายบริหารทุกวันจันทร์เช้า การประชุมคณะ กรรมการสถานศึกษาทุกวันพฤหัสบดี เวลา 10.00-13.00น. ยกเว้นสัปดาห์สุดท้ายเป็นการประชุม ทุกคนรวมกัน วันเวลาที่มีการประชุมจะต้องไม่มีการเรียนการสอน แต่เป็นเวลาทำกิจกรรมของนัก เรียนนักศึกษา

2.4 ยุทธวิธี/วิธีการ/กระบวนการสำคัญของครูที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

วิธีการที่ครูใช้พัฒนากระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน เริ่มจากการที่ครูแต่ละคนมีกลุ่มกัลยาณมิตรนิเทศประกอบด้วยครูในสาขาวิชาเดียวกัน รวมตัวกันเพื่อดูแลช่วยเหลือทางวิชาการอย่างใกล้ชิด และเป็นความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มเพื่อนที่เข้าใจการพัฒนาการเรียนการสอน ครูแต่ละคนเขียนแผนการสอนของตนเองแล้วนำไปสอนในชั้นเรียน ถ้ามีปัญหา ก็จะกลับมาปรึกษาหาทางแก้ปัญหา วิธีการนี้ทำให้ครูพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของตนให้ดีขึ้น วิทยาลัยมีกลุ่มในลักษณะนี้ 29 กลุ่ม สมาชิกกลุ่มละ 3-4 คน ดังนั้นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้จึงพร้อมกันอย่างทั่วถึง แผนการสอนที่ครูทำมีความหลากหลาย ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ ครูใช้สื่อและวิธีสอนที่มีความหลากหลาย ส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้

ความคิด มีการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนตามสภาพจริงโดยใช้แฟ้มงานและมีการตรวจสอบความสามารถในการปฏิบัติงานจริงโดยการให้การทดสอบมาตรฐานวิชาชีพ การทำงานดังกล่าวก่อให้เกิดความสำเร็จของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของครู ครูในวิทยาลัยส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการศึกษาหาความรู้ เพื่อนำมาจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง นางธัญญลักษณ์ ทองอันทริได้ทำการวิจัยเพื่อสร้างรูปแบบการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการเรียนรู้เป็นศูนย์กลางขึ้น ผลการวิจัยทำให้วิทยาลัยอาชีวศึกษามหาสารคามมีแนวทางสำหรับครูในการจัดการเรียนการสอน จากครูแกนนำ 2 คนได้ขยายเครือข่ายเป็นกลุ่มกัลยาณมิตร ให้ความช่วยเหลือด้านการเรียนการสอน แต่ละกลุ่มมีสมาชิก 3-4 คน ซึ่งสอนอยู่ในคณะเดียวกันมีรวมทั้งหมด 29 กลุ่มครอบคลุมครูทั้งวิทยาลัย

ครูทุกคนต้องบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมบังคับ 6 ประการ ได้แก่ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความสนใจใฝ่รู้ ความรักสามัคคี และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ลงในแผนการสอนทุกวิชา การวัดผลมีคะแนนลักษณะนิสัย 20 %ทุกรายวิชาการประเมินคุณธรรมใช้วิธีให้นักเรียนประเมินตนเองในแบบประเมินและครูประเมินนักเรียนโดยใช้พฤติกรรมบ่งชี้

จากแบบสอบถามครู พบว่า ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติของครูเกี่ยวกับการปฏิบัติการสอนตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 จำนวน 30 รายการ ในปัจจุบันเพิ่มขึ้นจากอดีตก่อนปี พ.ศ. 2540 จากระดับน้อยเป็นระดับมากจำนวน 8 รายการ จากระดับน้อยเป็นมากที่สุดจำนวน 2 รายการ ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ และการฝึกทักษะการคิดให้แก่ผู้เรียนและจากระดับมากเป็นมากที่สุดถึง 14 รายการ รวมเป็นรายการที่ครูได้ปฏิบัติระดับมากที่สุดถึง 16 รายการ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพในช่วงก่อนและหลัง
ปี พ.ศ. 2540

แนวคิดและการปฏิบัติเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้	การปฏิบัติ $\bar{X}$	ความหมาย	การปฏิบัติ $\bar{X}$	ความหมาย
ท่านเห็นด้วยและปฏิบัติตามแนวคิดต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด				
1. การสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้เรียน	2.94	มาก	3.31	มาก
2. การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง	2.58	มาก	3.79	มากที่สุด
3. การให้ผู้เรียนแสวงหาหรือหาความรู้ด้วยตนเอง	2.59	มาก	3.76	มากที่สุด
4. การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการลงมือทำ	3.00	มาก	3.80	มากที่สุด
5. การให้ผู้เรียนใช้ความคิดทำความเข้าใจเรื่องที่เรียนรู้อยู่ด้วยตนเอง	2.79	มาก	3.50	มากที่สุด
6. การให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกัน	2.61	มาก	3.28	มาก
7. การให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้	3.23	มาก	3.55	มากที่สุด
8. การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการเรียนรู้ และทักษะกระบวนการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ และดำรงชีวิต	3.06	มาก	3.67	มากที่สุด
9. การวิเคราะห์ปัญหาในการเรียนการสอน	2.36	น้อย	3.33	มาก
10. การคิดหรือแสวงหาแนวทางต่าง ๆ มาใช้ในการแก้ปัญหาการเรียนการสอน	2.83	มาก	3.50	มากที่สุด
11. การนำแนวคิดแนวทางมาลงมือใช้จริงในห้องเรียน	2.75	มาก	3.67	มากที่สุด
12. การสังเกตผลและเก็บข้อมูลการทดลองใช้	2.59	มาก	3.50	มากที่สุด
13. การนำผลการทดลองมาใช้ในการวางแผน ปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป	2.80	มาก	3.54	มากที่สุด
14. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนครูและชุมชน	2.65	มาก	3.53	มากที่สุด
15. การจัดหลักสูตรแบบบูรณาการ	2.57	มาก	3.52	มากที่สุด
16. การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ	2.16	น้อย	3.77	มากที่สุด
17. การบูรณาการคุณธรรม และค่านิยมในวิชาต่าง ๆ	2.55	มาก	3.36	มาก
18. การจัดหลักสูตรท้องถิ่น	1.88	น้อย	3.36	มาก
19. การจัดสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน	2.55	มาก	3.27	มาก
20. การฝึกทักษะการคิดให้แก่ผู้เรียน	2.16	น้อย	3.59	มากที่สุด
21. การฝึกทักษะการจัดการให้แก่ผู้เรียน	2.50	มาก	3.66	มากที่สุด
22. การฝึกทักษะการเผชิญสถานการณ์ให้แก่ผู้เรียน	2.29	น้อย	3.35	มาก
23. การฝึกทักษะการแก้ปัญหาให้แก่ผู้เรียน	2.42	น้อย	3.47	มาก
24. การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง	2.84	มาก	3.73	มากที่สุด
25. การจัดสภาพแวดล้อมและสื่อให้เอื้อต่อการเรียนรู้	2.47	น้อย	3.31	มาก
26. การให้ผู้เรียนใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนรู้	2.11	น้อย	3.05	มาก
27. การส่งเสริมและให้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน	2.33	น้อย	3.06	มาก
28. การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้	2.06	น้อย	2.66	มาก
29. การช่วยพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน	2.53	มาก	3.09	มาก
30. การวัดและประเมินผลด้วยวิธีการหลากหลาย	2.53	มาก	3.43	มาก

หมายเหตุ ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.00 หมายถึง ครูมีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง ครูมีการปฏิบัติในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง ครูมีการปฏิบัติในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง ครูมีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ คำตอบของครูที่ทำการสอบถาม มีความสอดคล้องกับพฤติกรรมการสอนของครูที่สังเกตจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูและการสัมภาษณ์ครู และนักเรียนหลังการสอนดังนี้

จากการเข้าสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนของครู 5 คน เป็นครูแกนนำ 3 คน และครูสอนตามปกติ 2 คน วิชาภาษาอังกฤษ กฎหมายธุรกิจระบบใบสำคัญจ่าย และบัญชีสินค้า การเขียนภาพเพื่อการออกแบบและการตัดเย็บเสื้อผ้า มีข้อสรุป ดังนี้

1. บรรยากาศในชั้นเรียน

สภาพชั้นเรียนวิชาทฤษฎี เป็นห้องเรียนปกติมีการระบายอากาศ และแสงสว่างพอเพียง มีเก้าอี้นั่งเขียนที่สามารถเคลื่อนย้ายได้สะดวก เก้าอี้มีจำนวนเพียงพอสำหรับนักเรียน มีโต๊ะครูตั้งอยู่มุมห้องด้านหน้าใกล้กระดานและหน้าต่าง มีพื้นที่สำหรับเดินโดยรอบ ส่วนสภาพชั้นเรียนวิชาปฏิบัติ มีโต๊ะทำงานขนาดใหญ่ และวางเก้าอี้รอบโต๊ะ สำหรับนักเรียนนั่งเป็นกลุ่ม รอบๆ มีอุปกรณ์สำหรับฝึกงาน และตู้เก็บของ

2. ลักษณะพฤติกรรมของนักเรียนและครู

นักเรียนส่วนใหญ่มีความตั้งใจเรียนดี ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมทั้งที่มีความเข้าใจ และไม่เข้าใจการทำกิจกรรม อยู่ในระเบียบของชั้นดี ครูยิ้มแย้ม ท่าทางเป็นกันเองกับนักเรียน เอาใจใส่การปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน

3. กิจกรรมการเรียนรู้

ครูพยายามกระตุ้นให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ โดยการใช้คำสั่งและใบงาน และเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ซักถามข้อสงสัยเป็นระยะๆ มีการแบ่งกลุ่มให้นักศึกษาได้ร่วมทำงานร่วมกันโดยให้นักเรียนเลือกเข้ากลุ่มกันเอง ในขณะที่มีการทำงานกลุ่มร่วมกัน มีตัวแทนกลุ่ม ทำหน้าที่เป็นผู้ประเมินการทำงานของสมาชิกในกลุ่ม โดยการลุกขึ้นยืนสังเกตพฤติกรรมการทำงานและให้คะแนนลงในแบบบันทึกคะแนนที่ครูเตรียมไว้ให้ ในการสอนทุกวิชาครูมีสื่อประกอบการสอนที่สอดคล้องกับลักษณะของวิชา ส่วนใหญ่เป็นสื่อประกอบการอธิบายเช่นรูปภาพ เทปเสียง ตัวอย่างเอกสารต่างๆ เป็นต้น การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นไปตามคำสั่งของครูที่ให้ทำงานในลักษณะต่างๆ

4. สื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนที่ใช้ประกอบด้วย เอกสาร ใบงาน ตัวอย่างงานในรูปแบบชิ้นงาน วัตถุ รวมถึง เครื่องมือ และอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

5. การสัมภาษณ์ครูและนักเรียน

ครูรู้สึกว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางทำยาก เพราะธรรมชาติของวิชาไม่ค่อยเอื้อ แต่ก็พยายามศึกษาหาความรู้และนำมาทำ และเห็นว่านักเรียนตั้งใจเรียนดี ครูบางคนรู้สึกผิดหวังเมื่อให้นักเรียนไปค้นคว้า นักเรียนไม่ชอบการค้นคว้าผลงานจึงออกมาไม่ดี แต่ก็พยายามหาวิธีการนี้ต่อไป

นักเรียนส่วนใหญ่ชอบเรียนแบบนี้เพราะได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน เรียนสนุกเพราะมีกิจกรรมให้ทำ แต่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเรียนมากขึ้น มีนักเรียนบางส่วนที่บอกว่าชอบวิธีสอนให้ครูอธิบายความรู้แบบเดิม เพราะทำให้เข้าใจเนื้อหาได้ดีกว่า การให้นักเรียนไปค้นคว้าความรู้เอง ไม่แน่ใจว่าจะได้ความรู้ที่ถูกต้อง

จากข้อมูลที่ปรากฏข้างต้น จะเห็นได้ว่ายุทธวิธี วิธีการสำคัญที่ครูใช้จริงและส่งผลให้นักเรียนชอบที่จะเรียนรู้มีหลายประการได้แก่ ท่าทีที่ยิ้มแย้ม เป็นกันเองของครู การเปิดโอกาสและกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม รวมถึงการใช้สื่อการสอนต่างๆ ที่ครูใช้ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น

2.5 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการพัฒนาวิทยาลัย

จากการสัมภาษณ์ครูและนักเรียน พบว่าผู้ปกครองมีความสนใจเรื่องการเรียนรู้ของลูกหลานตามสภาพพื้นความรู้ของตน วิทยาลัยจะส่งผลการเรียนของนักเรียนให้ผู้ปกครองทางไปรษณีย์ ด้านการเรียนการสอนผู้ปกครองรับเป็นวิทยากรในรายวิชาต่างๆ เช่น การทำอาหาร เบญจรงค์ อาหารพื้นเมือง และการทอเสื่อ เป็นต้น

วิทยาลัยมีความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชนอย่างใกล้ชิด เช่น นายกเทศมนตรีรับเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาของวิทยาลัย สถานประกอบการรับนักเรียนไปฝึกงาน วิทยาลัยมีชมรมครูปกครอง และชมรมศิษย์เก่าของทุกคนะ ในทางกลับกันวิทยาลัยได้ส่งครูไปให้ความรู้ชุมชนเรื่องต่างๆ เช่น การทำผ้าบาติก การเย็บหมอนอิง จัดหลักสูตรระยะสั้น เรียนวันเสาร์ และอาทิตย์ 3 - 4 สัปดาห์ นอกจากนี้วิทยาลัยมีโครงการอาสาสมัครพัฒนาของคณะวิชาต่างๆ

2.6 สภาพความสำเร็จของการพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ของวิทยาลัย

จากข้อมูลสัมภาษณ์ การตอบแบบสอบถาม การสังเกตการสอน ผู้บริหาร ครู และนักเรียน สามารถสรุปสภาพความสำเร็จของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของวิทยาลัยได้ดังนี้

2.6.1 การมีผู้บริหารเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการบริหารการศึกษา ใช้จิตวิทยาในรูปของยุทธวิธีสร้างบรรยากาศการทำงานให้ครูตระหนักในภาระหน้าที่ของตน สนับสนุนการทำงานของครูทุกคน โดยให้ทุกคนมีโอกาสทำในสิ่งที่ตนเองอยากทำเป็นโครงการต่างๆ และมีการติดตาม ดูแลให้กำลังใจงานต่างๆ ของวิทยาลัย และเปิดโอกาสให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมทำงานเพื่อเกิดความภูมิใจในความสำเร็จร่วมกัน ผู้บริหารมีวิธีสร้างความเข้าใจร่วมกันโดยการจัดการประชุมอย่างสม่ำเสมอเป็น 3 ลักษณะ คือ การประชุมฝ่ายบริหารทุกเช้าวันจันทร์ ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาทุกวันพฤหัสบดี ยกเว้นสัปดาห์สุดท้าย ให้เป็นการประชุมครู ซึ่งทุกคนได้มีโอกาสรับรู้ และร่วมกันวางแผนการทำงานต่อไป

2.6.2 วิทยาลัยประสบความสำเร็จในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เนื่องจากธรรมาณูสถานศึกษาได้ระบุเป้าหมาย และแผนพัฒนาคุณภาพด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนสำหรับปีการศึกษา 2543 – 2545 ไว้ชัดเจนและมีความต่อเนื่อง ทุกแผนจะมีจุดเน้นที่แสดงถึงความต้องการแก้ปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น จุดเน้นที่ 2 จัดการเรียนการสอนที่บูรณาการคุณธรรม ค่านิยม และลักษณะอันพึงประสงค์โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และประเมินผลตามสภาพจริง เป็นจุดเน้นที่ต้องการแก้ปัญหาที่นักเรียนนักศึกษาที่มีจุดอ่อนในด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ขาดทักษะในการคิดวิเคราะห์ แยกแยะเหตุผล ขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ด้วยคุณธรรม จริยธรรมทั้งส่วนตนและต่อสังคม ในแผนจะกำหนดยุทธศาสตร์ และกิจกรรมที่ต้องทำในแต่ละปี ตั้งแต่ ปีการศึกษา 2543 – 2545 และมีแผนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรทุกหลักสูตร ทำหน้าที่สุดมีแผนด้านกำกับ ตรวจสอบและรายงานของทุกกิจกรรม

2.6.3 ความสำเร็จของครูทุกคนในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ คือ การรวมกลุ่มช่วยเหลือเรื่องเรียนการสอนที่เรียกว่ากลุ่มกัลยาณมิตร ประกอบกับวิทยาลัยมีแผนงานการพัฒนานุเคราะห์ที่ชัดเจน และฝ่ายวิชาการได้กำหนดรูปแบบของแผนการสอน การวัดและประเมินผล ทำให้ครูมีแนวทางในการปฏิบัติ

2.6.4 วิทยาลัยพัฒนากระบวนการเรียนรู้ไปได้รวดเร็ว และทั่วถึงเพราะใช้ยุทธศาสตร์กลุ่มกัลยาณมิตร ซึ่งประกอบด้วยครูแกนนำและครูเครือข่าย มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ไว้ชัดเจนดังนี้

- 1) ช่วยเหลือปรับปรุงแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 2) ร่วมคิด แลกเปลี่ยน เรียนรู้ ประสบการณ์การสอน
- 3) ร่วมคิดรูปแบบสื่อการสอนแต่ละรายวิชาและรูปแบบประเมิน

- 4) การเรียนรู้ตามสภาพจริงให้ชัดเจน และตรวจสอบได้
- 5) เยี่ยมเยือนห้องเรียนซึ่งกันและกัน และจัดบันทึกนิเทศและรับ

ฟังข้อมูลย้อนกลับจากเพื่อนครูในกลุ่ม

2.7 ปัญหา / อุปสรรค และความต้องการในการพัฒนาระบบการเรียนรู้

2.7.1 ครู

ก. ปัญหา / อุปสรรค

ครูได้กล่าวถึง สาเหตุที่ทำให้วิทยาลัยไม่ประสบผลสำเร็จสูงสุดในการพัฒนาการเรียนรู้ คือ ความเข้าใจและวิสัยทัศน์ในการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ไม่ชัดเจน รวมถึงความไม่พร้อมของปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอน เช่น ความรู้ความเข้าใจของครูและนักเรียน ภาระของครูที่มีมากทั้งชั่วโมงสอนและงานพิเศษ การจัดบุคลากรให้ทำงานให้ตรงกับความสามารถและความถนัด แหล่งข้อมูลวัสดุอุปกรณ์การสอนไม่เพียงพอและล้าสมัย นักเรียนเคยชินกับการเรียนการสอนแบบเดิม ระบบราชการมีเงื่อนไขการปฏิบัติมากและนักการเมืองมีอิทธิพลในการดำเนินงานของวิทยาลัย

ข. ความต้องการ

สิ่งที่ครูต้องการความช่วยเหลือในการพัฒนาระบบการเรียนรู้ คือ กำลังใจ และความรู้ในเรื่องต่อไปนี้ คือ วิธีการเขียนแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การประเมินผลตามสภาพจริง การจัดการนักเรียนที่มีความแตกต่างกัน การทำวิจัยในชั้นเรียน นอกจากนี้ ครูต้องการลดภาระงานพิเศษ และมีงบประมาณสำหรับสื่อการเรียนการสอน

2.7.2 นักเรียน

ก. ปัญหา / อุปสรรค

ปัญหาและความต้องการของนักเรียน นักเรียนบางคนอาจมีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น เมื่อครูจัดการเรียนการสอนที่เป็นผู้เรียนที่เป็นศูนย์กลาง นักเรียนต้องการให้วิทยาลัยช่วยลดค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ในการทำงาน และจัดซื้ออุปกรณ์ และเครื่องมือต่างๆ ที่ต้องใช้เรียน

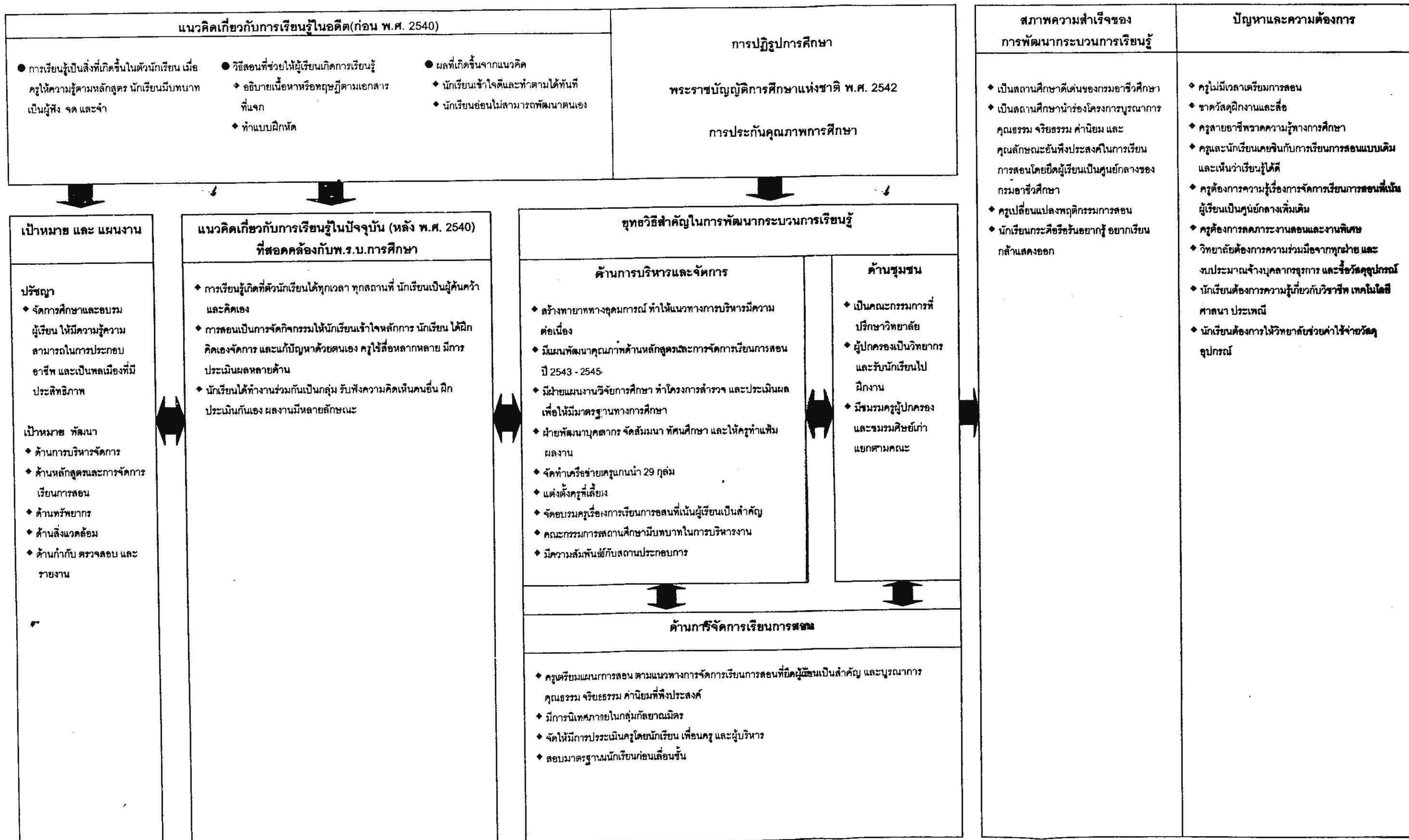
ข. ความต้องการ

นักเรียนต้องการเรียนรู้เนื้อหาวิชาชีพ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต

เทคโนโลยี ศาสนา ประเพณี และการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน สิ่งที่นักเรียนต้องการให้วิทยาลัยทำเพื่อให้นักเรียนเป็นคนเก่ง คือ สอนพิเศษทางทฤษฎีให้มากขึ้น โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย สอนภาษาอังกฤษเพิ่มเพื่อให้ใช้งานได้ ในวิชาปฏิบัติควรให้ความรู้ก่อนการปฏิบัติ มีกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้นำความรู้ไปใช้เช่นการแข่งขันทักษะนักเรียนต้องการให้วิทยาลัยทำเพื่อให้นักเรียนเป็นคนดี คือ การให้คำแนะนำดูแลเอาใจใส่ให้คำปรึกษาทุกเรื่อง การสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรม กระตุ้นให้ทำความดี ทำกิจกรรมการบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อสังคมสิ่งที่นักเรียนต้องการให้วิทยาลัยทำเพื่อให้นักเรียน เป็นคนมีความสุข คือ ต้องการความใจใส่ดูแลและไม่เข้มงวดมากเกินไป ให้ความเป็นกันเอง จัดกิจกรรมเป็นงานเสริมรายได้ มีกิจกรรมเพื่อความบันเทิง และจัดสถานที่ในวิทยาลัยให้สวยงาม สะอาด และทันสมัย

ข้อมูลจากข้อ 2.1 – 2.6 ได้ประมวลไว้ในแผนผังดังนี้

- บริบทของโรงเรียน**
- วิทยาลัยสังกัดกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง มีเนื้อที่ประมาณ 10 ไร่ มีอาคารเรียน 9 หลัง โรงอาหาร โรงเพาะชำ บ้านพักครู และคณาจารย์ เปิดทำการสอน 4 หลักสูตร
 - นักศึกษาประมาณ 4,000 คน อาจารย์ 138 คน วุฒิสองกว่าปริญญาตรี 24 คน
 - ผู้ปกครองอาชีพส่วนใหญ่ ทำนา ค้าขาย และรับราชการ

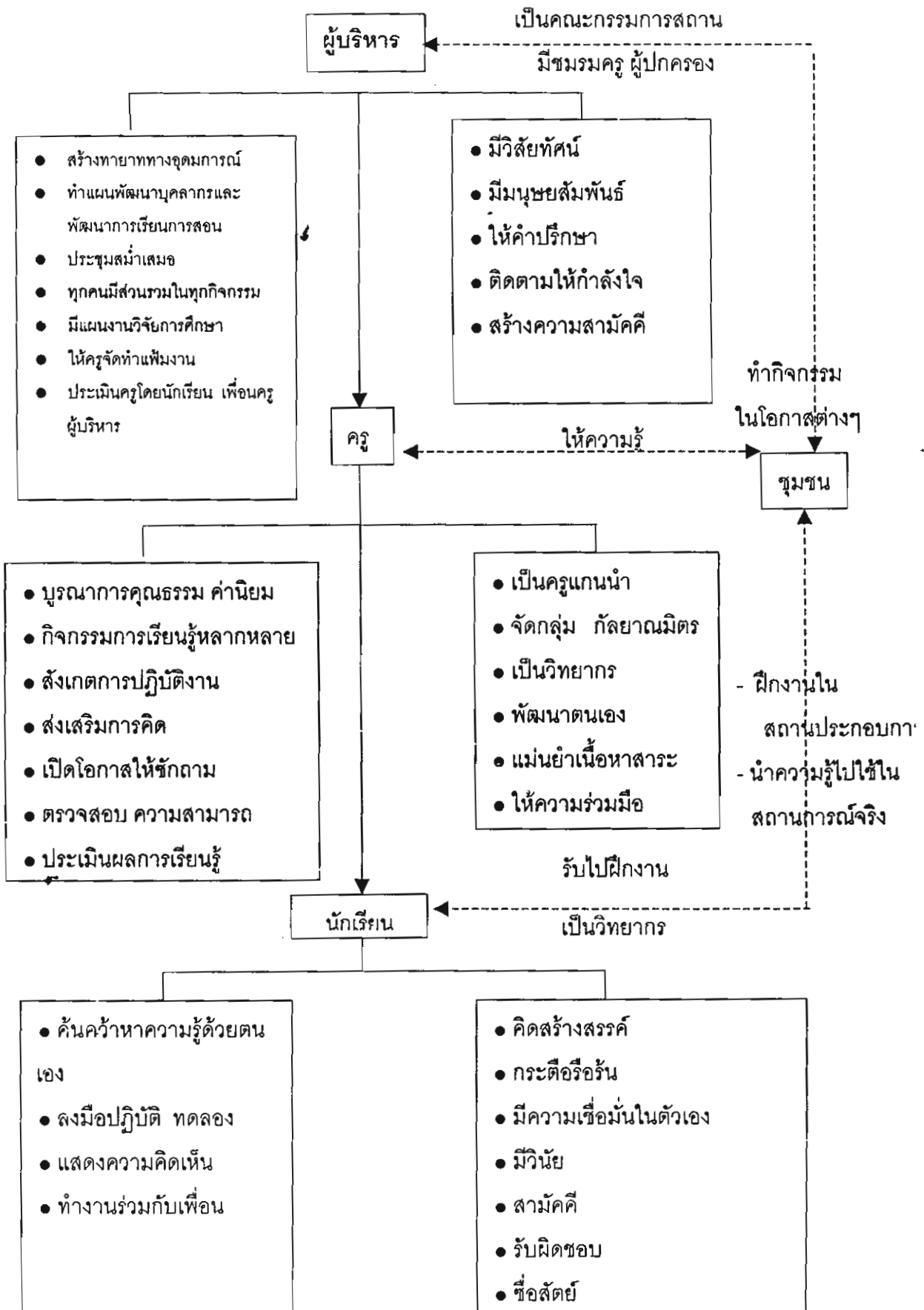

2.8 การวิเคราะห์หาค่าประกอบที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกระบวนการ พัฒนาการเรียนรู้

วิทยาลัยสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ไปได้ก้าวหน้าเป็นเพราะมีองค์ประกอบดังนี้

- 1) การสร้างทายาททางอุดมการณ์ในตัวผู้บริหารทำให้การบริหารงานของวิทยาลัยมีแนวทางเดียวกันและมุ่งไปสู่เป้าหมายที่ตั้งเอาไว้
- 2) ธรรมเนียมของสถานศึกษามีแผนพัฒนาคุณภาพด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่ประกอบด้วย จุดเน้นที่ต้องการแก้ปัญหายุทธศาสตร์ และกิจกรรมที่ต้องทำแต่ละปี และมีแผนกำกับ ตรวจสอบและรายงาน
- 3) ฝ่ายแผนงานวิจัยการศึกษาทำโครงการสำรวจและประเมินผลเพื่อให้มีมาตรฐานการศึกษา
- 4) ฝ่ายพัฒนานุเคราะห์จัดสัมมนา ทัศนศึกษาดูงานสถานศึกษา และกำหนดให้ครูทำแฟ้มงานของตนเอง
- 5) วิทยาลัยจัดทำเครือข่ายครูแกนนำ เพื่อช่วยเหลือดูแลทางวิชาการภายในกลุ่ม 3 – 4 คน รวม 29 คน
- 6) วิทยาลัยมีระบบครูพี่เลี้ยงดูแลครูใหม่
- 7) คณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทในการบริหารงานของวิทยาลัย โดยเข้าร่วมประชุมเป็นประจำทุกเดือน
- 8) วิทยาลัยมีความสัมพันธ์กับชุมชนและสถานประกอบการ

องค์ประกอบที่เอื้อต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ : วิทยาลัยอาชีวศึกษามหาสารคาม

ตอนที่ 3 การสรุป อภิปรายผลการวิจัยและให้ข้อเสนอแนะ

3.1 การสรุปผลการวิจัย

3.1.1 บริบทของวิทยาลัย

วิทยาลัยนี้เป็นวิทยาลัยในสังกัดของกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่ในเมือง การคมนาคมสะดวก มีอาคารเรียนรวม 1 หลัง อาคารเอนกประสงค์ 1 หลัง อาคารเรียน 4 หลัง บ้านพักครูและคณงาน 10 หลัง เปิดทำการสอน 4 หลักสูตร ได้แก่ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง (ปวส.) ในคณะวิชา 4 คณะ ได้แก่ คหกรรมศาสตร์ บริหารธุรกิจ ศิลปกรรมและครุศาสตร์บริหารธุรกิจ มีนักเรียนนักศึกษา รวม 4,125 คน อาจารย์ 138 คน จบการศึกษาปริญญาเอก 1 คน ปริญญาโท 23 คน และ ปริญญาตรี 81 คน สอนคนละ 30 – 38 คาบ/สัปดาห์ ผู้อำนวยการจบปริญญาเอกทางการศึกษา เคยเป็นอาจารย์สอนอยู่ที่วิทยาลัยนี้ แล้วย้ายไปรับตำแหน่งรองผู้บริหารที่อื่น และได้กลับมารับตำแหน่งผู้อำนวยการที่นี้เมื่อ พ.ศ. 2539 ดังนั้นจึงมีความคุ้นเคยกับครูอาจารย์เกือบทุกคน บรรยาการการทำงานศึกษาค้น ผู้บริหารและผู้ร่วมงานอยู่ในวัยเดียวกัน มีการพูดคุยสื่อสารกันรู้เรื่อง มีความช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างเห็นเด่นชัด เมื่อกรมอาชีวศึกษามีนโยบายให้มีการบูรณาการ คุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการเรียนการสอน วิทยาลัยนี้ได้รับคัดเลือกให้เป็นสถานศึกษานำร่องโครงการบูรณาการเรื่องนี้

3.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้

ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ของนักเรียนนักศึกษาเห็นได้จากแผนงาน และโครงการของวิทยาลัย เช่น การจัดหลักสูตรที่สนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชน มีการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส และคนพิการตามศักยภาพของผู้เรียนทั้งหลักสูตรปกติและหลักสูตรระยะสั้น การส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้คิดเป็น ทำเป็น จัดการเป็น มีประสบการณ์ในงานอาชีพ สามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ ครูให้แนวคิดว่าการเรียนรู้เกิดที่ตัวนักเรียน เนื่องจากได้ค้นคว้า คิดเอง ลงมือปฏิบัติเองจนเกิดความเข้าใจ การเรียนรู้เกิดจากผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้จากผู้อื่น เช่น ครู เพื่อน วิทยากร หรือคนในชุมชน ส่วนนักเรียนได้เรียนรู้จากการฟังและอ่านจนเกิดความเข้าใจ นำไปปฏิบัติได้ถูกต้อง ใช้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ การเรียนรู้ที่ดีต้องเข้าใจทฤษฎีและลงมือปฏิบัติได้

3.1.3 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

การบริหารงานของวิทยาลัยมีลักษณะการทำงานสืบทอดอุดมการณ์มาจากผู้บริหารคนแรก ๆ ที่ได้วางพื้นฐานไว้ ผู้บริหารทุกคนมักจะเคยทำงานในวิทยาลัยนี้และรับรู้เจตนารมณ์ของผู้บริหารคนก่อน นับได้ว่าวิทยาลัยนี้มีการสร้างทายาททางอุดมการณ์ ทำให้การบริหารงานมีความต่อเนื่อง ตรงตามเป้าหมาย ที่กำหนดไว้ในธรรมนูญของสถานศึกษา ฝ่ายบริหารทุกคนล้วนเป็นผู้มีพื้นฐานการศึกษาดีและมีโลกทัศน์ทางการศึกษา จึงพูดจาปรึกษาหารือและมีความคิดเห็นไปทางเดียวกัน ทำให้การกำหนดแผนงานพัฒนาคุณภาพของวิทยาลัยมีความชัดเจนและต่อเนื่อง ทุกแผนงานมีจุดเน้นที่ต้องการแก้ปัญหา และมีการกำหนดยุทธศาสตร์และกิจกรรมที่จะต้องทำแต่ละปี มีแผนการจัดการเรียนการสอนทุกหลักสูตร และมีแผนกำกับ ตรวจสอบ และรายงานของทุกกิจกรรมตลอด 3 ปี

ด้วยเหตุที่ผู้บริหารเป็นนักวิชาการ วิทยาลัยจึงมีฝ่ายแผนงานวิจัยการศึกษาจัดทำโครงการสำรวจและประเมินผลงานต่าง ๆ เพื่อให้มีมาตรฐานการศึกษา วิทยาลัยนี้มีโครงการสำรวจและประเมินผลงานต่าง ๆ จากวิทยาลัยอื่น คือ มีสำนักงานผู้อำนวยการซึ่งมอบหมายให้อาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถสูงพอที่จะเป็นผู้ดำเนินการได้ในกรณีที่ไปรับหน้าที่นี้ที่อื่น แต่เมื่อท่านยินดีจะอยู่ที่นี่จึงมอบตำแหน่งนี้ให้ได้ใช้ความรู้ความสามารถให้เกิดประโยชน์แก่วิทยาลัย

นับตั้งแต่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 วิทยาลัยมีความตื่นตัวกันมาก ฝ่ายพัฒนาบุคลากรได้จัดให้มีการสัมมนา ทักษะศึกษาดูงานสถานศึกษาอื่น และให้ครูจัดทำแฟ้มงานของตน วิทยาลัยได้ส่งอาจารย์ไปเป็นครูแกนนำของ กรมอาชีวศึกษา เมื่อกลับมาวิทยาลัย ครูแกนนำมีหน้าที่สร้างเครือข่าย คือขยายผลไปยังครูคนอื่นอีกอย่างน้อยคนละ 3 – 5 คน แต่วิทยาลัยเห็นว่าวิธีการนี้จะช้าไม่ทันการ จึงจัดทำเครือข่ายครูแกนนำขึ้น 29 กลุ่ม ประกอบด้วยครูในวิชาเดียวกัน 3 – 4 คนมารวมมือกันทางวิชาการเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน มีการเยี่ยมเยียนชั้นเรียนซึ่งกันและกัน เรียกว่ากลุ่มกัลยาณมิตรนิเทศ ด้วยวิธีการนี้ ทำให้การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทำได้พร้อมกันอย่างทั่วถึง ครูทุกคนมีแนวการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและบูรณาการคุณธรรม ค่านิยม และลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในแผนการสอนทุกแผน ด้วยเหตุที่วิทยาลัยมีนักเรียนนักศึกษาจำนวนมาก จึงจำเป็นต้องรับครูอัตราจ้างในปีนีถึง 30 อัตรา วิทยาลัยมีการคัดเลือกครูใหม่ที่มีพื้นฐานความรู้เรื่องพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ การรู้จักผู้เรียน และการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ วิทยาลัยมีคำสั่งแต่งตั้งครูพี่เลี้ยง 18 คน ทำหน้าที่ดูแลครูใหม่เป็นเวลา 1 ภาคเรียนแล้วทำการประเมินครู

ใหม่ เป็นเวลา 1 ภาคเรียน มีผู้ไม่ผ่านการประเมิน 18 คน จึงให้ครูที่เลี้ยงจับคู่ดูแลครูใหม่จนกว่าจะผ่านการประเมิน สำหรับครูเก่า วิทยาลัยมีการอบรมให้ความรู้เป็นระยะ ๆ

ในด้านส่วนตัวผู้บริหารเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีจิตวิทยาในการกระตุ้นให้ครูทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมของวิทยาลัย ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมของคณะใด ต้องมีครูคณะอื่นเข้ามาร่วมอยู่เสมอ วิทยาลัยมีตารางการประชุมฝ่ายบริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา และครูที่แน่นอนและเป็นประจำ ดังนั้นทุกคนจึงมีส่วนร่วมในการวางแผน และรับรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวิทยาลัย และในการประชุมทุกครั้งผู้บริหารมักเริ่มการประชุมด้วยการนำเรื่องที่น่ายินดีมากล่าวก่อนการประชุมตามวาระ ผู้บริหารสามารถดึงดูดชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของวิทยาลัย เช่น เชิญนายกเทศมนตรีมาเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา เชิญวิทยากรท้องถิ่นมาสอนบางรายวิชา และขอความร่วมมือจากสถานประกอบการให้เป็นสถานที่ฝึกงานของนักเรียน นักศึกษา

วิทยาลัยกำหนดให้ทุกชั้นปีมีการสอนมาตรฐานก่อนเลื่อนชั้น เป็นการประเมินผลที่เพิ่มเติมจากการสอบเลื่อนชั้นปกติ เพื่อให้มั่นใจว่านักเรียนมีความรู้ความสามารถถึงเกณฑ์จริง โดยเฉพาะมีความรู้เพียงพอที่จะออกไปฝึกงานในสถานประกอบการ

ครูในวิทยาลัยส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือกับผู้บริหาร มีความตื่นตัวดีที่จะเรียนรู้เรื่องใหม่ ๆ โดยเฉพาะเรื่องการพัฒนาการเรียนการสอน มีครูทำวิจัยเรื่องรูปแบบการบูรณาการ คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผลของการวิจัยได้นำมาใช้เป็นแนวทางสำหรับครูใช้จัดการเรียนการสอนในวิทยาลัย และที่สังเกตเห็นชัดเจนคือ ครูทุกคนมีความรู้ในเนื้อหาสาระวิชาที่ตนเองสอน และมีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น เปลี่ยนวิธีการสอน วิธีวัดผลประเมินผล และวิธีสร้างความสัมพันธ์กับผู้เรียน สภาพลักษณะส่วนตัวของครูส่วนใหญ่มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีการพูดคุยทักทายให้ความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน มีความเป็นนักวิชาการคล้าย ๆ กัน มองในภาพรวมทุกคนรักวิทยาลัย รักนักเรียน นักศึกษา รักผู้บริหาร และรักเพื่อนครู

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครอง ชุมชนกับวิทยาลัยเป็นไปด้วยดี และมีความใกล้ชิดกันโดยผู้ปกครองรับเป็นวิทยากรในรายวิชาต่าง ๆ นายกเทศมนตรีรับเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาของวิทยาลัย สถานประกอบการรับนักเรียนไปฝึกงาน มีชมรมครู ผู้ปกครอง และชมรมศิษย์เก่าของทุกคณะ และวิทยาลัยให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนในลักษณะต่าง ๆ เช่น มีการสอนประดิษฐ์ต่าง ๆ หรือหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น

3.1.4 องค์ประกอบ / ปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

วิทยาลัยสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ไปได้ก้าวหน้าเป็นเพราะมีองค์ประกอบดังนี้

- 1) การสร้างทายาททางอุดมการณ์ในตัวผู้บริหารทำให้การบริหารงานของวิทยาลัยมีแนวทางเดียวกันและมุ่งไปสู่เป้าหมายที่ตั้งเอาไว้
- 2) ธรรมนูญของสถานศึกษามีแผนพัฒนาคุณภาพด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่ประกอบด้วย จุดเน้นที่ต้องการแก้ปัญหายุทธศาสตร์ และกิจกรรมที่ต้องทำแต่ละปี และมีแผนกำกับ ตรวจสอบและรายงาน
- 3) ฝ่ายแผนงานวิจัยการศึกษาทำโครงการสำรวจและประเมินผลเพื่อให้มีมาตรฐานการศึกษา
- 4) ฝ่ายพัฒนาบุคลากรจัดสัมมนา ทัศนศึกษาดูงานสถานศึกษา และกำหนดให้ครูทำแฟ้มงานของตนเอง
- 5) วิทยาลัยจัดทำเครือข่ายครูแกนนำ เพื่อช่วยเหลือดูแลทางวิชาการภายในกลุ่ม 3 – 4 คน รวม 29 คน
- 6) วิทยาลัยมีระบบครูพี่เลี้ยงดูแลครูใหม่
- 7) คณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทในการบริหารงานของวิทยาลัย โดยเข้าร่วมประชุมเป็นประจำทุกเดือน
- 8) วิทยาลัยมีความสัมพันธ์กับชุมชนและสถานประกอบการ

3.1.5 ปัญหาและความต้องการ

สิ่งที่ปัญหาหรืออุปสรรคของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในขณะนี้คือ ความเข้าใจและวิสัยทัศน์ในการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ของครูยังไม่ชัดเจน รวมถึงความไม่พร้อมของปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน เช่น แหล่งข้อมูล วัสดุอุปกรณ์การสอนไม่เพียงพอและล้าสมัย ระบบราชการที่มีเงื่อนไขการปฏิบัติหลายขั้นตอนและนักเรียนเคยชินกับการเรียนการสอนแบบเดิม ดังนั้นครูจึงต้องการเรียนรู้ในเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเพิ่มเติม และปลดภาระงานพิเศษที่มีอยู่มากให้น้อยลงเพื่อให้มีเวลาศึกษาหาความรู้และพัฒนาแผนการสอนของตน ส่วนวิทยาลัยต้องการงบประมาณสำหรับจัดหาบุคลากรมาทำงานธุรการเพื่อให้ครูไปทำงานด้านวิชาการเพียงอย่างเดียว และสำหรับจัดหาวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอต่อการเรียนการสอน นักเรียนบางคนมีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น เมื่อครูจัดการ

เรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง นักเรียนจึงต้องการให้วิทยาลัยช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการทำรายงาน และซื้ออุปกรณ์ต่างๆ ที่ต้องใช้เรียน

3.2 อภิปรายผลการวิจัย

วิทยาลัยมีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้อยู่ในระดับที่น่าพอใจเป็นเพราะมีองค์ประกอบต่อไปนี้

3.2.1 มีธรรมนูญสถานศึกษา 2543 – 2545 ที่แสดงภาพรวมของวิทยาลัย มีการกำหนดเป้าหมายที่จำเป็นครบทุกด้านและตัวชี้วัดความสำเร็จ แผนพัฒนาคุณภาพของวิทยาลัย แสดงจุดเน้นที่ชัดเจน รวมทั้งมีแผนการจัดการเรียนการสอนที่ต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องกำกับไว้ชัดเจน และสิ่งที่เชื่อต่อความสำเร็จคือแผนงบประมาณและแผนกำกับและตรวจสอบ

3.2.2 บุคลิกลักษณะความสามารถของผู้บริหารมีความรู้ด้านการจัดการศึกษามีมนุษยสัมพันธ์ สามารถจูงใจให้ครูมีส่วนร่วมในการทำงานทุกกิจกรรม

3.2.3 คณะทำงานทุกฝ่ายมีความรู้ความสามารถและมีความตั้งใจในการทำงานในหน้าที่และงานพิเศษ

3.2.4 ทุกฝ่ายทำงานประสานกันเป็นอย่างดีมีเป้าหมายร่วมกันที่ตัวผู้เรียน

3.2.5 บรรยากาศของวิทยาลัยที่เชื่อต่อการเรียนรู้ บุคลากรเป็นนักวิชาการและใฝ่รู้

3.3 ข้อเสนอแนะ

3.3.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

วิทยาลัยนี้เป็นแบบอย่างที่ดีของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนทั้งระบบ สมควรที่จะเผยแพร่วิธีการให้กับสถานศึกษาอื่น ๆ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สัมผัสบรรยากาศที่บ่งบอกว่าทุกคนในวิทยาลัยมีความร่วมมือ ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก มีความรักและเอื้ออาทรต่อกัน ระหว่างผู้บริหารกับครู ครูกับครู ครูกับนักเรียน และเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ นับเป็นสถานที่แห่งการเรียนรู้ และการทำงานที่มีความสุข สภาพโดยทั่วไปทุกคนมีความสัมพันธ์อันดี มีความสามัคคี ให้ความช่วยเหลือเอื้ออาทรให้ความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน มีความเป็นนักวิชาการล้ำ ๆ กัน มองในภาพรวมทุกคนรักวิทยาลัย รักนักเรียนนักศึกษา รักผู้บริหารและรักเพื่อนครู นับเป็นแบบอย่างที่ดีของสถาบันการศึกษาที่กำลังพัฒนากระบวนการเรียนรู้

3.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับวิทยาลัย

จากการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน ครูมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนบางประการเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมกลุ่ม และการเขียนใบงาน ซึ่งครูแกนนำจะช่วยอธิบายได้หรือตัวครูสามารถศึกษาหาความรู้เองได้ วิทยาลัยควรสำรวจความต้องการของครูเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแล้วจัดการประชุมสัมมนาเพิ่มเติมเป็นระยะ อย่างต่อเนื่องจะทำให้กลุ่มกัลยาณมิตรมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น